

Lietuvos
jaunimo
metai
2022

Šeštoji tarpdalykinė mokslinė-
praktinė jaunimo tyrėjų konferencija

JAUNIMO METAI LIETUVOJE:
**MATOMAS –
NEMATOMAS
JAUNIMAS**

2022 m. lapkričio 11 d.,
Vytauto Didžiojo universitetas,
Kaunas

2022

ORGANIZATORIAI:

Vytauto Didžiojo universitetas
Vilniaus universitetas
Mykolo Romerio universitetas
Lietuvos socialinių tyrimų centras
Jaunimo tyrėjų tinklas
Jaunimo reikalų agentūra
Lietuvos jaunimo organizacijų taryba

KONFERENCIJOS MOKSLINIS ORGANIZACINIS KOMITETAS:

Doc. dr. Jolita Buzaitytė-Kašalynienė, Vilniaus universitetas (pirmininkė)
Doc. dr. Birutė Švedaitė-Sakalauskė, Vilniaus universitetas
Justina Garbauskaitė-Jakimovska, Vilniaus universitetas
Dr. Rasa Indriliūnaitė, Vytauto Didžiojo universitetas
Dokt. Dovilė Lisauskienė, Vytauto Didžiojo universitetas
Prof. dr. Andrius Stasiukynas, Mykolo Romerio universitetas
Doc. dr. Justinas Sadauskas, Mykolo Romerio universitetas
Dr. Aušra Šukvietienė, Mykolo Romerio universitetas
Dr. Neringa Kurapkaitienė, Mykolo Romerio universitetas
Dr. Rūta Brazienė, Lietuvos socialinių mokslų centras
Prof. dr. Laima Okunevičiūtė Neverauskienė, Lietuvos socialinių mokslų centras
Dr. Vytenis Juozas Deimantas, Lietuvos socialinių mokslų centras
Eglė Došienė, Jaunimo reikalų agentūra

KONFERENCIJOS SEKRETORIATAS:

Darius Grigaliūnas, Jaunimo reikalų agentūra
Adomas Židonis, Lietuvos jaunimo organizacijų taryba

ISBN 978-609-95501-8-3

9 786099 550183

ISBN 978-609-95501-8-3

Šeštoji tarpdalykinė mokslinė-praktinė
jaunimo tyrėjų konferencija

JAUNIMO METAI LIETUVOJE:

MATOMAS – NEMATOMAS JAUNIMAS

Pranešimų santraukų leidinys

2022 m. lapkričio 11 d.

Kaunas

Turinys

Konferencijos tema	7
Konferencijos programa	9
Plenarinės sesijos	14
Kas dedasi jaunimo galvose? prof. dr. Osvaldas Rukšėnas	14
Lietuvos jaunimas laimės ekonomikos kontekste dr. Viktorija Starkauskienė	15
Apie rizominę grupių dinamiką prof. dr. Gintautas Mažeikis	16
Kaip jaunimui nepaslysti informacinių manipuliacijų pinklėse ir išmokti gyventi su dezinformacija: vienos medijų raštingumo „pamokos“ refleksija Prof. dr. Auksė Balčytienė, Prof. dr. Kristina Juraitė	18
Covid-19 pandemijos pasekmės jaunimui Lietuvoje: 15-19 metų paauglių psichologinė gerovė ir ateities lūkesčiai dr. Rima Breidokienė, prof. dr. Roma Jusienė, doc, dr. Brigita Miežienė	20
Paralelinės sesijos	22
Jaunimas Lietuvos savivaldoje tarp lūkesčių iki realybės Audris Narbutas	22
Jaunimo nevyriausybinų organizacijų įgalinimas vietos savivaldos lygmeniu Lietuvoje dr. Andrius Stasiukynas, Justinas Staliūnas, dr. Aušra Šukvietienė	23
Jaunimo neformalusis ugdymas: matomas – nematomas mokymasis Justina Garbauskaitė-Jakimovska	24
Bėgimas iš mokyklos ne gelbsti gamtą, bet ją žaloja dr. Mykolas Simas Poškus	26
Jaunimo savanorystės įtampos įgyvendinant jaunimo savanoriškos tarnybos programą dr. Neringa Kurapkaitienė	27
Nematoma neuroįvairovės karta: tėvų auginančių autistiškus vaikus savidiagnostikos patirtys ir neurotapatybės (re)konstravimas dr. Daiva Bartušienė	28
Patyčių patyrimo paauglystėje ryšys su traumine patirtimi ir stresu Agnė Saročkaitė	29

Savanoriškos veiklos – priemonė didinanti NEET jaunuolių motyvaciją įsitraukti į visuomeninio gyvenimo veiklas <i>Ina Ribinskaitė</i>	31
Įtraukimas į atvejo vadybos procesą ankstyvojoje paauglystėje <i>Rūta Sungailienė, doc. dr. Jolanta Pivorienė</i>	32
“Rainbow challenge” – saugumo Lietuvos mokyklose link <i>Rasa Katinaitytė, Artūras Rudomanskis</i>	34
Vaiko dalyvavimas sprendimų priėmimo globos proceso metu: „arba tu patogus, arba tavęs niekas neims“ <i>Viktorija Sergejevaitė</i>	35
Paskutiniai metai mokykloje kaip lemtingas gyvenimo etapas: slenkstis į „tikrą gyvenimą“, suaugusiojo kelią ir amžiaus ketvirčio krizę <i>Milda Pivoritytė</i>	36
COVID-19 pandemijos poveikis jaunimui Baltijos Šalyse <i>prof. dr. Laima Okunevičiūtė Neverauskienė, dr. Liutauras Labanauskas</i>	38
Jaunimo perėjimo iš švietimo sistemos į darbo rinką iššūkiai Lietuvoje <i>prof. dr. Laima Okunevičiūtė Neverauskienė, dr. Arūnas Pocius, doc. dr. Rūta Brazienė</i>	39
Vertybių (re)produkcijos trajektorijos pirmojoje posovietinėje kartoje <i>Laura Daukšaitė</i>	40
Europoje gyvenančių LGBQ+ asmenų internalizuotas heteroseksizmas: sisteminė literatūros apžvalga <i>Rasa Katinaitytė, dr. Kristina Žardeckaitė - Matulaitienė</i>	41
Pasiskiepijusių ir nepasiskiepijusių nuo Covid-19 jaunuolių neigiamų emocijų patyrimo pokyčiai aktyvaus skiepijimo periodu <i>dr. Rimantas Vosylis, prof. dr. Saulė Raižienė</i>	43
Valstybės reakcija į nepilnamečių delinkventinį elgesį Lietuvoje: uždrausti, nubausti ar padėti? <i>doc. dr. Gintautas Sakalauskas</i>	44
Žiniasklaidos reakcija į nepilnamečių delinkvenciją: „Jurbarko atvejo“ skandalizavimas <i>doc. dr. Jolita Buzaitytė Kašalynienė</i>	45
Lietuvos gyventojų nuostatos ir reakcijos teisės pažeidimus padariusių jaunų žmonių atžvilgiu: tarp baudimo ir pagalbos <i>Vaidas Kalpokas</i>	46
Pseudopripažinimas vietoje pripažinimo: Lietuvos profesionalių sistemų elgesys nepilnamečių delinkventų atžvilgiu <i>doc. dr. Birutė Švedaitė-Sakalauskė</i>	47

Konferencijos tema

2022-ieji – jaunimo metai Lietuvoje. Įdomu, kaip jauniems žmonėms šiandien sekasi gyventi Lietuvoje, ką jiems Lietuva pasiūlo ir ko nepasiūlo, ką mes apie jaunus žmones žinome ir ko apie juos nenutuokiame? Jaunimo amžiaus tarpnis santykinai trumpas, bet jis labai reikšmingas asmens tapatumo ir socialumo raidai. Ir nors esame linkę jaunimą matyti kaip vientisą, iš tikrųjų ši grupė yra labai įvairi. Šią įvairovę atspindi mokslinių tyrimų problemų ir tiriamų jaunimo grupių įvairovė.

Konferencijoje siekiama pristatyti įvairių mokslo sričių jaunimo tyrimus, plėtoti tarpdalykinį mokslinį diskursą jaunimo tyrimų temomis ir megzti mokslininkų, jaunimo politiką formuojančių bei su jaunu dirbančių praktikų dialogą.

Konferencija liudija ilgametį ir tęstinį mokslininkų, pilietinės visuomenės ir valdžios atstovų bendradarbiavimą, siekiant mokslo žinojimą taikyti socialinei plėtrai, užtikrinant faktais ir žiniomis grįstus jaunimo politikos sprendimus.

Konferencijos programa

09.00–09.30 Registracija, pasitikimo kava

09.30–11.00 **Plenarinė sesija**

Vytauto Didžiojo universiteto Mažoji salė (Daukanto g. 28, Kaunas)

Moderuoja: doc. dr. Jolita Buzaitytė-Kašalynienė, Vilniaus universitetas

Sveikinimo žodis: Jonas Laniauskas, Jaunimo reikalų agentūros direktorius, doc. dr. Vilma Bijeikienė, Vytauto Didžiojo universiteto Komunikacijos prorektorė

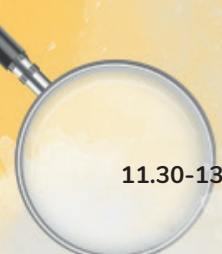
Kas dedasi jaunimo galvose?

Pranešėjas: prof. habil. dr. Osvaldas Rukšėnas, Vilniaus universitetas

Lietuvos jaunimas Laimės ekonomikos kontekste

Pranešėja: dr. Viktorija Starkauskienė, Vytauto Didžiojo universitetas

11.00–11.30 Pertrauka

11.30-13.30

Plenarinė sesija

Vytauto Didžiojo universiteto Mažoji salė (Daukanto g. 28, Kaunas)

Moderuoja: doc. dr. Birutė Švedaitė-Sakalauskė, Vilniaus universitetas

Apie rizominę grupių dinamiką

Pranešėjas: prof. dr. Gintautas Mažeikis, Vytauto Didžiojo universitetas

Kaip jaunimui nepaslysti informacinių manipuliacijų pinklėse ir išmokti gyventi su dezinformacija: vienos medijų raštingumo „pamokos“ refleksija

Pranešėjos: prof. dr. Kristina Juraitė ir prof. dr. Auksė Balčytienė, Vytauto Didžiojo universitetas

Pandemijos pasekmės jaunimui: Lietuvos 15–19 metų paauglių psichologinė savijauta ir ateities lūkesčiai

Pranešėjos: dr. Rima Breidokienė, prof. dr. Roma Jusienė ir doc. dr. Brigita Miežienė, Vilniaus universitetas

13.30–14.30 Pietūs su kava

14.30–16.30 Paralelinės sesijos

Vytauto Didžiojo universiteto Ekonomikos ir vadybos fakultetas (Donelaičio g. 52, Kaunas)

Aktyvus: moderuoja prof. dr. Andrius Stasiukynas ir dr. Aušra Šukvietienė

Jaunimas Lietuvos savivaldoje tarp lūkesčių iki realybės,

Audris Narbutas, doktorantas, Kauno technologijos universitetas

Jaunimo nevyriausybinių organizacijų įgalinimas vietos savivaldos lygmeniu Lietuvoje,

prof. dr. Andrius Stasiukynas, dokt. Justinas Staliūnas, dr. Aušra Šukvietienė, Mykolo Romerio universitetas

Jaunimo neformalusis ugdymas: matomas – nematomas mokymasis,

Justina Garbauskaitė-Jakimovska, Vilniaus universitetas,

Bėgimas iš mokyklos ne gelbsti gamtą, bet ją žaloja,

dr. Mykolas Simas Poškus, Mykolo Romerio universitetas

Jaunimo savanorystės įtampos įgyvendinant jaunimo savanoriškos tarnybos programą,

dr. Neringa Kurapkaitienė, Mykolo Romerio universitetas

Pažeidžiamas: moderuoja Eglė Došienė

Nematoma neuroįvairovės karta: tėvų auginančių autistiškus vaikus savidiagnostikos patirtys ir neurotapatybės konstravimas,

dr. Daiva Bartušienė, Vytauto Didžiojo universitetas

Patyčių patyrimo paauglystėje ryšys su traumine patirtimi ir stresu,

Agnė Saročkaitė, klinikinės psichologijos magistrantė, Vilniaus universitetas

Savanoriškos veiklos - priemonė didinanti NEET jaunuolių motyvaciją įsitraukti į visuomeninio gyvenimo veiklas,

Ina Ribinskaitė, VšĮ „Edukacijos keliu“

Įtraukimas į atvejo vadybos procesą ankstyvojoje paauglystėje,

Rūta Sungailienė, Doc. Dr. Jolanta Pivorienė, Mykolo Romerio universitetas

“Rainbow challenge” – saugumo Lietuvos mokyklose link,

Rasa Katinaitė, Artūras Rudomanskis, Tolerantiško Jaunimo Asociacija

Vaiko dalyvavimas sprendimų priėmimo globos proceso metu: „arba tu patogus, arba tavęs niekas neims“

Viktorija Sergejevaitė, Vytauto Didžiojo universitetas

leškantis: moderuoja dr. Vytenis Deimantas

Paskutiniai metai mokykloje kaip lemtingas gyvenimo etapas: slenkstis į „tikrą gyvenimą“, suaugusiojo kelią ir amžiaus ketvirčio krizę,

Milda Pivoriūtė, Vilniaus universitetas

Covid-19 pandemijos poveikis jaunimui Baltijos šalyse,

prof. dr. Laima Okunevičiūtė Neverauskienė, Lietuvos socialinių mokslų centras, Vilniaus Gedimino technikos universitetas, dr. Liutauras Labanauskas, Lietuvos socialinių mokslų centras

Jaunimo perėjimo iš švietimo sistemos į darbo rinką iššūkiai Lietuvoje,

prof. dr. Laima Okunevičiūtė Neverauskienė, dr. Arūnas Pocius, doc. dr. Rūta Brazienė, Lietuvos socialinių mokslų centras

Vertybių (re)produkcijos trajektorijos pirmojoje posovietinėje kartoje,

Laura Daukšaitė, Vilniaus Universitetas

Europoje gyvenančių LGBTQ+ asmenų internalizuotas heteroseksizmas: sisteminė literatūros apžvalga,

Rasa Katinaitė, dr. Kristina Žardeckaitė-Matulaitienė, Vytauto Didžiojo universitetas

Pasiskiepijusių ir nepasiskiepijusių nuo Covid-19 jaunuolių neigiamų emocijų patyrimo pokyčiai aktyvaus skiepavimo periodu,

dr. Rimantas Vosylis, dr. Saulė Raižienė, Mykolo Romerio universitetas

Nepatogus: moderuoja dr. Rasa Indriliūnaitė

Valstybės reakcija į nepilnamečių delinkventinį elgesį Lietuvoje: uždrausti, nubausti ar padėti?

doc. dr. Gintautas Sakalauskas, Vilniaus universitetas

Žiniasklaidos reakcija į nepilnamečių delinkvenciją: „Jurbarko atvejo“ skandalizavimas,

doc. dr. Jolita Buzaitytė Kašalynienė, Vilniaus universitetas

Lietuvos gyventojų nuostatos ir reakcijos teisės pažeidimus padariusių jaunų žmonių atžvilgiu: tarp baudimo ir pagalbos,

dokt. Vaidas Kalpokas, Vilniaus universitetas

Pseudopripažinimas vietoje pripažinimo:

Lietuvos profesionalių sistemų elgesys nepilnamečių delinkventų atžvilgiu,

doc. dr. Birutė Švedaitė-Sakalauskė, Vilniaus universitetas

Plenarinės ir
paralelinės sesijos

Plenarinės sesijos

Kas dedasi jaunimo galvose?

Osvaldas Rukšėnas,
prof. dr., Vilniaus universitetas,
osvaldas.ruksenas@gf.vu.lt

Pranešimo mokslinė problema – supažindinti jaunimą su smegenyse vykstančiais procesais ir juos veikiančiais veiksniais;

Pranešimo tikslas – I) supažindinti klausytojus su nervų sistemos sandaros ir funkcionavimo pagrindais, II) paaiškinti per konkrečius pavyzdžius kaip centrinėje nervų sistemoje vykstantys procesai veikia jaunų žmonių elgseną.

Pranešimo teiginiai – pagrindiniai centrinės nervų sistemos (CNS) elementai, smegenų veikimo principai, galvos smegenų žievės branda su amžiumi, sinapsių skaičiaus kitimas, CNS lytiniai skirtumai, smegenis veikiantys veiksniai;

Raktiniai žodžiai: centrinė nervų sistema, sinapsės, lytiniai skirtumai.

Lietuvos jaunimas laimės ekonomikos kontekste

Viktorija Starkauskienė,

Socialinių mokslų dr., Vytauto Didžiojo universitetas,
Ekonomikos ir vadybos fakultetas,
viktorija.starkauskiene@vdu.lt

Pranešimo praktinė problema – kaip jaunam žmogui augti laimingu, kuriančiu ir sprendžiančiu iššūkius žmogui, ribotų išteklių bei neribotų norų pasaulyje?

Pranešimo tikslas – atskleisti jaunimo padėtį Lietuvoje laimės ekonomikos kontekste.

Pranešimo teiginiai ir juos pagrindžiantys argumentai.

Šiandien Lietuvos jaunimas – ne tik aktyvus, pažaidžiamas, ieškantis ar nepatogus. Jis – kuriantis, siekiantis laimės ir finansinio nepriklausomumo bei sprendžiantis iššūkius.

Santykinai trumpas jaunimo amžiaus tarpsnis, pirmiausia, yra labai reikšmingas asmens tapatumo ir socialumo raidai. Kokia ji šiandien laimės ekonomikos kontekste ir ar pasikeitusi bei kaip per pastarąjį dešimtmetį? Susirūpinimą kelia socialinių ryšių ir bendruomeniškumo kultūra, turinti neįtikėtinai didelį poveikį laimės lygiui. Pastebima nykstanti santykių kultūra, didėjantis jaunų žmonių vienišumo ir kančios jausmas, gyvenant technologijų ir laimės kulto laikmetyje. Denverio universiteto psichologai atskleidė, kad kuo labiau vertiname laimę ir individualumą, tuo dažniau nusiminę galime pasijusti. Esame vertingi ir laimingi tiek, kiek sukuriame vertės kitiems. Deja, mažėjantis jaunų žmonių socialinis ir politinis aktyvumas, žemas įsitraukimas į savanorystę ir nevyriausybinių organizacijų veiklas Lietuvoje, galimai turės neigiamą poveikį jų laimės lygiui ilguoju laikotarpiu.

O koks yra jauno žmogaus santykis su pinigais? Kuo labiau vertiname pinigus ir suteikiame jiems reikšmę, kurios jie neturi, tuo labiau nelaimingi galime pasijusti, nepaisant augančių pajamų ir didėjančių galimybių. Tik pinigų, kaip tikslo turėjimas, jį pasiekus sukelia nusivylimą jausmą. Pagal laimės ekonomikos mokslą, pinigai – tai tik priemonė tikslui pasiekti, bet ne pagrindinis tikslas. Tuo tarpu, visuomenėje ir jaunų žmonių tarpe vis dar sutinkamas klaidingas įsitikinimas, kad už pinigus galima nusipirkti viską, tai yra, 100 % gyvenimo kokybę arba, kuo daugiau pinigų, tuo geriau. Empirinis atradimas – nors žmonės ir tampa turtingesni, pasiekus tam tikrą pajamų lygį, nesijaučia laimingesni, žinomas R. Easterlin ar laimės paradokso vardu. Visą tai ir padėjo pagrindą Laimė ekonomikos mokslui atsirasti.

Antra, svarbu pastebėti, kad jaunimo amžiaus tarpsnis yra reikšmingas ne tik asmens tapatumo ir socialumo raidai, bet ir tvariai valstybės pažangai. Kokie iššūkiai laukia Lietuvos jaunimo? Demografiniai pokyčiai ir toliau prognozuojamas spartus gyventojų skaičiaus mažėjimas su kintančia visuomenės struktūra bei sidabrine ekonomika priešakyje. Žalioji transformacija ir klimato kaita – tai iššūkiai, kurių ir pagrindu, ir sprendimu dažnai tampa technologijų plėtra. Tad reikia tikėti, kad Lietuvos jaunimas – šiandien ir ateityje iššūkius sprendžiančių technologijų kūrėjai laimės ekonomikos kontekste.

Raktiniai žodžiai: jaunimas, iššūkiai, laimė, laimės ekonomika, pinigai.

Apie rizominę grupių dinamiką

Gintautas Mažeikis,

prof. dr., Vytauto Didžiojo universitetas

Grupių dinamikos tyrimai papildė sukultūrinimus tyrinėjimus pastebėjus jų „simbolinės organizacijos“ ir susijusios lyderystės bei savivokos gyvenamajame pasaulyje kaitą. Atitinkamai, grupių dinamikos sąvoka ir tyrimai gali papildyti sociologijos ir socialinės filosofijos tyrimus, susijusius su visuomenės ir bendruomenės skirtumais ir jų kaita. Priminsiu, kad sociologas Ferdinand Tonnies išskyrė *Gemeinschaft* (bendruomenė) ir *Gesellschaft* (visuomenė), tačiau šiandien šios sąvokos netenkina visuomenės tyrinėjimų poreikių, atmenant, kad atomizuotos vartotojų masės nėra nei viena, nei kita, o jų yra dauguma; taip pat, kad atviros dinamiškos grupės, kurioms būdingas rizomatiškumas kinta kitaip, nei klasikinės bendruomenės. Pagaliau egzistuoja struktūruotos ir institucionalizuotos organizacijos, kurios neatitinka nei bendruomenės, nei visuomenės, nei masių charakteristikos, todėl, kartais, yra siejamos su darbo kolektyvų samprata. Mažiausiai svarstoma ir didžiausią potencialą turi rizomiškai kintančios, silpnosios, atviros grupės, kurios turi apibrėžtą, kad ir laikiną simbolinę tapatybę ir simbolinę organizaciją. Jų dažniausiai neaprepia ir nepaaiškina valstybės teorija, tačiau jas mato rinka, korporaciniai ir kultūrinės antropologijos tyrimai.

Pasirinkime pavyzdį: pankai anarchistai, punck-rock – ska mišraus stiliaus muzikos gerbėjai. Subkultūros gali būti siejamos su sąvokomis – delikventinė, linkusi į įstatymų pažeidimą grupė, deviantinė, linkusi į įvairių normų pažeidimą ir nuolatinį krypsmą grupė, kūrybinė, kurianti naujas simbolines organizacijas, bei, pagaliau statiška arba konservatyvi, kuri saugo savo status quo. Pranešimo metu šios skirtys bus suskliaustos, akcentuojant tik vieną parametą: kūrybinę deviaciją savo pačios

simbolinės struktūros atžvilgiu, reaguojant į išorinius iššūkius. Pasirinkta pankų anarchistų subkultūra atitinka pasirinktus kriterijus: yra deviantinė ties delikventiškumo riba, gali būti ir kriminalizuota, ir komercializuota bei turi aktyvų socio-politinį ir gyvenimo stiliaus santykį su išoriniu pasauliu. Palyginimui, galime pasirinkti išplėstinę Jehovos liudininkų šeimą, būtent šeimą, o ne visą tikinčiųjų bendruomenę, kad galima būtų palyginti skaičius: tarkime ir vienu ir kitu atveju turėsime po 20 žmonių. Abi grupės gali turėti analogišką negatyvų požiūrį į valstybę ir jos galią.

Grupės dinamika yra susijusi su simbolinės organizacijos ir lyderystės kaita. Simbolinė organizacija yra visuma reikšmingų simbolių, kurių dėka yra kuriama tapatybė: tai gali būti tekstai, muzika, šventės, ritualai, išorinis stilius, maistas. Statiškos grupės, pavyzdžiui, Jehovos liudytojai, labai stipriai kontroliuoja vidines deviacijas – nukrypimus nuo išpažįstamo simbolinio kanono, kuris charakterizuoja visą simbolinę organizaciją, ne tik tikėjimą. Priešingai, pankai greitai kinta, nes kinta jų puoselėjami muzikiniai ir su jais susiję vizualiniai stiliai, pavyzdžiui, įsitraukiant į stilius hardcore punk arba gothic punk, taip pat nuolat diskutuojant savo anarchistinius principus, krypstant didesnio kolektyvizmo arba individualizmo linkme, kinta vienos kartos laikotarpiu.

Mus domina ne šiaip grupių dinamika, o tik rizominė, primenanti šaknynines sąsajas, kur kaita yra horizontali, ignoruojanti vertikalias ir horizontalias struktūras. Priminsiu, kad filosofai G. Deleuze ir F. Guattari aprašė horizontalios rizominės kaitos galimybes, mažiau dėmesio skirdami jų simbolinės organizacijos dinamikai. Klasikinė struktūrinė grupių dinamika, pavyzdžiui, darbovietėje, universitete, tiesiogiai priklauso nuo išorinės struktūros. Katedros darbuotojų dinamika atitinka išorines taisykles ir kinta, keičiantis išorinėms taisyklėms: kas taps vedėju,

profesoriumi, prodekanu, dekanu, prorektoriumi ir rektoriumi. Panašiai vyksta kaita ir struktūruotose NVO, kurios institucionalizuoja struktūrą, pavyzdžiui, Lietuvos sociologų ar filosofų draugijose. Kitaip vyksta grupėse, kurios savęs neinstitutionalizuoja, tačiau turi labai stiprią legendą, kuri ir užtikrina simbolinės organizacijos pastovumą, pavyzdžiui, Santaroje-Šviesoje. Visa tai nėra rizominis tapšmas, tačiau viešojo administravimo studijas nagrinėja būtent nerizominės organizacijos. Viešo, politinio administravimo požiūriu rizominė grupių dinamika nėra aiški, kai viena ir ta pati atvira grupė, pavyzdžiui, mūsų pasirinkta pankų subkultūros grupė arba, pavyzdžiui, migrantų grupė vystosi ir keičia savo tapatybes.

Šiuolaikiniame pasaulyje, dar iki karo Ukrainoje, paplito poreikis plėtoti nomadinį gyvenimo būdą, deterritorizacija, išaugo NVO ir neformalių grupių skaičius, kurios kinta pagal rizominį principą ir formuoja naujus socialinius, politinius ir kultūrinius identitetus. Rizominės grupės geriausiai prisitaiko prie rinkos, medijų ir globalizacijos, net jei jos yra prieš globalizaciją. Priešingai, konservatyvios ir struktūruotos grupės jaučia augantį iššūkį ir turi didinti pasipriešinimą, rezistenciją. Rizominės į globalius tinklus įsitraukiančios grupės yra pajėgios solidarizuotis ir atsispirti valstybinių institucijų, kurios yra lokalizuotos spaudimui, pasinaudojant teismų ar ilgalaikių protestų priemonėmis. Pasirinktas metodas tinka ir genderinių simbolių grupių analizei.

Kaip jaunimui nepaslysti informacinių manipuliacijų pinklėse ir išmokti gyventi su dezinformacija: vienos medijų raštingumo „pamokos“ refleksija

Prof. dr. Aukse Balčytienė,

Vytauto Didžiojo universiteto Viešosios komunikacijos katedra ir UNESCO-UNITWIN medijų ir informacinio raštingumo tyrimų centras,
aukse.balcytiene@vdu.lt

Prof. dr. Kristina Juraitė,

Vytauto Didžiojo universiteto Viešosios komunikacijos katedra ir UNESCO-UNITWIN medijų ir informacinio raštingumo tyrimų centras,
kristina.juraite@vdu.lt

Pranešimo mokslinė problema – globalizacijos ir skaitmenizacijos įtakoje išaugusios informacijos apimty, vis sparčiau akseleruojanti komunikacija, o sykiu ir naujai atsiveriančios socialinės nelygybės, radikalūs pareiškimai, neapykanta ir susiprišinimas rodo ilgalaikius struktūrinius pokyčius visuomenėse (Trappel, 2019). Šiuolaikinės įskaitmenintos komunikacinės ekosistemos dalyviams įprasti autoritetai nebetenka turėtos galios, tarp jų ir tradicinė žiniasklaida, kurios auditorijos, ypač jaunimas, vis dažniau suka socialinių tinklų pusėn. Kaip žinome, asmens įsitraukimu paremta naujų komunikacijos terpių (globalių platformų, tokių kaip Meta, Google, YouTube, ir kt.) veikimo logika sužadina susidomėjimą ir leidžia plėtoti saviraišką. Kita vertus, tai atveria iki šiol neregėtas erdves manipuliacijoms, dezinformacijai, konfliktams, politinei poliarizacijai ir dar daugiau: visiškai pamina arba greituose pasirinkimuose „užmaskuoja“ atsakomybės už savus veiksmus būtinybę.

Pranešimo tikslas – aptarti visuomenės atsparumo informacinėms grėsmėms prielaidas, daugiausia dėmesio sutelkiant į jaunimo medijų vartojimo, sąmoningumo ir atsparumo dezinformacijai veiksnius.

Tyrimo metodologija – mokslinės literatūros ir šaltinių analizė, visuomenės nuomonės apklausa, antriniai duomenys, interviu.

Tyrimo rezultatai/išvalgos. Nuolat besikeičianti globalių platformų logikos ir medijų turinio paveikta komunikacinė aplinka reikalauja „veiksnumo“ (angl. *communicative agency*), pagrįsto specifinėmis viešosios erdvės dalyvių žiniomis, jausmingumu, vertybėmis ir konkrečiais pasirinkimais (Friesem, 2022). Kad išlaikytų demokratinio veiksmo siekinį, tokia ketinimų ir veiksmų „saviorganizacija“ reikalauja atitinkamų kontekstinių/kultūrinių ramsčių, t.y. kompetencijų, kurios turėtų rasti iš atviros ir pliuralistinės medijų ir žiniasklaidos aplinkos, palaikomos patikimos žiniasklaidos bei žurnalistikos (Bielinis, 2022). Tačiau kaip sugrąžinti jaunimo dėmesį žurnalistikai ir auginti pasitikėjimą žiniasklaida? Kaip plėtoti naujo tipo medijų ir informacinio raštingumo kompetencijas (angl. *MIL resourcefulness*)? Pranešime bus pristatyti DIGIRES projekto (LC-01682259) kiekybinio ir kokybinio tyrimo rezultatai.

Raktiniai žodžiai: skaitmenizacija, medijų ir informacinis raštingumas, dezinformacija, visuomenės atsparumas.

Literatūra:

- Baltijos skaitmeninio atsparumo tyrimų centras (DIGRES). <http://digires.lt>.
- Bielinis, L. (2022). Politikos ir komunikacijos sankirtoje: tendencijos, diskursai, efektai. <http://ebooks.vdu.lt/eb/3088/politikos-ir-komunikacijos-sankirtoje-tendencijos-diskursai-efektai>.
- Friesiem et al. (2022). *The Routledge Handbook of Media Education Futures Post-pandemic*. Taylor & Francis.
- Trappel, J. (2019). *Digital Media Inequalities: Policies against divides, distrust and discrimination*. <http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1299036&dswid=3161>.

Covid-19 pandemijos pasekmės jaunimui Lietuvoje: 15-19 metų paauglių psichologinė gerovė ir ateities lūkesčiai

Rima Breidokienė, dr.,

Vilniaus universitetas Psichologijos institutas,
rima.breidokiene@fsf.vu.lt,

Roma Jusienė, prof. dr.,

Vilniaus universitetas Psichologijos institutas,
roma.jusiene@fsf.vu.lt,

Brigita Miežienė, doc, dr.,

Vilniaus universitetas Sveikatos mokslų institutas,
brigita.mieziene@mf.vu.lt

Pranešimo mokslinė problema. Nors Lietuvos moksleiviai jau antrus metus mokosi kontaktiniu būdu mokyklose po daugiau nei pusės metų, praleistų mokantis nuotoliniu būdu (2020 m. lapkričio – 2021 m. birželio mėn.), šios socialinės izoliacijos, laisvalaikio ir fizinių judėjimų ribojimų pasekmės vaikų ir paauglių fizinei ir emocinei sveikatai gali būti jaučiamos iki šiol. COVID-19 krizė, sukėlusį didelius pokyčius ir grėsmes gyvenimo stabilumui ir kokybei ir pareikalavusi išorinių ir vidinių resursų jos įveikai, išlieka svarbi tema jaunų žmonių gerove besirūpinantiems mokslininkams ir praktikams. Kaip jautėsi jauni žmonės pandemijos metu Lietuvoje? Kokius ateities lūkesčius, nepaisant neaiškumo dėl ateities ir kitų psichosocialinių iššūkių, puoselėjo jaunuoliai pandemijos metu?

Šio **pranešimo tikslas** – apžvelgti 15-19 metų paauglių psichologinę savijautą ir ateities lūkesčius COVID-19 pandemijos metu Lietuvoje ir aiškintis su jaunų žmonių psichologine gerove ir pozityviais ateities lūkesčiais susijusius psichosocialinius veiksnius.

Tyrimo metodologija. Atsakyti į tyrimo tikslą pasitelkta 15-19 m. paauglių imtis, dalyvavusi projekte „Mokymosi pasiekimus sąlygojantys ir psichosocialines rizikas mažinantys mokyklos bendruomenės ir lyderystės veiksniai“ (projektą finansavo Europos Sąjunga pagal sutartį su Lietuvos mokslo taryba, projekto Nr. S-DNR-20-8). Tyrime dalyvavo 801 paaugliai, kurių amžius 15-19 m., besimokantys 9-12 klasėse Lietuvos mokyklose (amžiaus vidurkis 16,24 m., SD – 0,98, 59,6 % mergaitės). Tyrimo dalyviai dalyvavo apklausoje internetu 2021 m. gegužės – birželio mėn. ir atsakė į klausimus apie jų psichologinę savijautą (taikyta PSO-5 skalė), planus baigus mokyklą ir ateities lūkesčius, taip pat socialinį kapitalą, fizinį aktyvumą, bendravimą su bendraamžiais, laiko trukmę prie ekranų mokymosi ir laisvalaikio tikslais ir kitus veiksnius, galinčius turėti reikšmės jų psichologinei savijautai.

Tyrimo rezultatai rodo, kad tik 57,2 proc. tirtų moksleivių pasižymėjo gera savijauta, tuo tarpu 24,1 proc. psichologinė savijauta vertintina kaip prasta ir beveik kas penktas moksleivis (18,7 proc.) turėjo depresijos riziką. Prastesnė psichologinė savijauta siejosi su ilgesne sėdimąja veikla, mažesniu fiziniu aktyvumu, socialiniu kapitalu ir mokyklos palaikymu. 64,6 proc. apklaustų jaunuolių savo ateitį siejo su gyvenimu Lietuvoje, 17,7 proc. moksleivių neturėjo su ateitimi susijusių planų, iš turėjusių planų didžioji dalis (54,1 proc.) savo ateitį siejo su studijomis universitete. Geresnė psichologinė savijauta siejosi su pozityvesniais ateities lūkesčiais, planuojantys likti Lietuvoje irgi pasižymėjo geresne psichologine savijauta. Įdomu ir tai, kad pozityviau savo ateitį vertinę jaunuoliai buvo fiziškai

aktyvesni, palankiau vertino savo socialinį kapitalą ir mokyklos palaikymą, taip pat mažiau praleido laiko prie ekranų pramogoms ar laisvalaikiui. Pranešime išsamiai analizuojami tiesioginiai ir netiesioginiai 15-19 m. paauglių psichologinės gerovės ir ateities lūkesčių veiksniai, taip pat pateikiamos rekomendacijos mokinių psichologiniam atsparumui krizių laikotarpiu stiprinti.

Raktiniai žodžiai: paaugliai, psichologinė savijauta, ateities lūkesčiai, COVID-19 pandemija.

Paralelinės sesijos

Jaunimas Lietuvos savivaldoje tarp lūkesčių iki realybės

Audris Narbutas, doktorantas,
KTU Pilietinės visuomenės ir darnaus
vystymosi mokslo grupės narys,
audris.narbutas@ktu.edu

Pranešimo mokslinė problema. Jaunimo politika yra neatsiejama savivaldos dalis. Šalyje gausu apskritųjų stalių, jaunimo projektų įgyvendinimui skiriamos savivaldos lėšos, o patys jauni žmonės neretu atveju išbando sėkmę savivaldos rinkimuose. Ypač jaunimo galimybės veikti savivaldoje prasiplėtė 2018 m., kai Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo pataisą ir sukūrė sąlygas į savivaldybių tarybas kandidatuoti 18 metų sulaukusiems asmenims. Vis dėlto nors teisiniame lygmenyje sukurtos teorinės galimybės dalyvauti rinkimuose, tačiau akademiniam lygmenyje nėra tyrimų, kurie įvertintų kaip objektyviai pakito šalies jaunimo reprezentavimas savivaldos lygmenyje. Atliktas tyrimas leis objektyviau įvertinti jaunimo reprezentavimą savivaldos lygmenyje.

Pranešimo tikslas – įvertinti politinio jaunimo reprezentavimo kaitą analizuojant 2015 ir 2019 m. šalies savivaldos rinkimus, 2018 m. įgyvendintos reformos poveikį šalies jaunimui ir vėliau sekusį valdančiųjų daugumą formavimąsi.

Tyrimo metodologija. Atsižvelgiant į tai, kad reforma buvo įgyvendinta 2018 metais, bus atliekama savivaldybių tarybų rinkimų lyginamoji analizė. Lyginamas laikotarpis iki 2018 m. reformos (2015 m. savivaldybių rinkimai) ir po reformos (2019 m. savivaldybių tarybų rinkimai). Taip pat nagrinėjama kaip minėtu laikotarpiu kito jaunimo reprezentavimas savivaldybių valdančiosiose daugumose ir tarybų bei merų sekretoriatuose.

Raktiniai žodžiai: jaunimas, savivaldos rinkimai, politinis reprezentavimas.

Jaunimo nevyriausybinių organizacijų įgalinimas vietos savivaldos lygmeniu Lietuvoje

dr. Andrius Stasiukynas,

Mykolo Romerio universiteto profesorius,
stasiukynas@mruni.eu

Justinas Staliūnas,

Mykolo Romerio universiteto doktorantas,
justaliunas@mruni.eu

dr. Aušra Šukvietienė,

Mykolo Romerio universiteto lektorė,
ausra.sukvietiene@mruni.eu

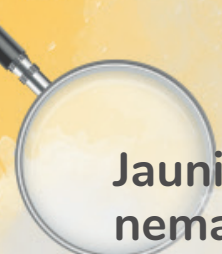
Pranešimo tikslas – išnagrinėti jaunimo NVO įgalinimo ypatumus vietos savivaldos lygmeniu Lietuvoje.

Tyrimo metodologija. Tyrimo metu atlikta mokslinės literatūros ir teisės aktų analizė, antrinių statistinių duomenų analizė, pusiau struktūrizuotas interviu, grupinės diskusijos (fokus grupės).

Tyrimo rezultatai/įžvalgos. Tyrimas sudaro sąlygas teigti, kad per pastaruosius dešimtmečius kito jaunimo organizacijų veiklos aplinka, kuri reikalauja ir netradicinių veiklos organizavimo metodų, tačiau jaunimo dalyvavimas jaunimo organizacijų veikloje, net atsirandant alternatyvioms ir inovatyvioms dalyvavimo formoms, išskirtinas kaip viena esminių prielaidų formuoti jaunimo pilietinį aktyvumą ir ugdyti jų dalyvavimui reikalingus gebėjimus. Atliktos literatūros ir empirinio tyrimo rezultatų analizės leido išskirti jaunimo organizacijų narių gebėjimus, reikalingus sėkmingai organizacijos veiklai ir jos

narių atstovavimui (lyderystė; gebėjimai taikyti įvairias interesų atstovavimo formas; vadybiniai gebėjimai reikalingi atlikti: a) žmogiškųjų išteklių vadybos veiklas (gebėjimai dirbti su jaunais žmonėmis; darbas su savanoriais; narių motyvavimas ir telkimas); b) organizacijos veiklos administravimą (gebėti pildyti ataskaitas, rengti raštus, valdyti finansus ir kt.); c) organizacijos bendradarbiavimo vystymą su viešosios valdžios (savivaldybės administracija, ministerija ir pan.) bei kitomis nevyriausybėmis organizacijomis, vietos gyventojais). Atlikto tyrimo rezultatų analizė sudarė sąlygas apibrėžti silpnėjančios SJOT veiklos priešasčių grupes (kinta jaunimo organizacijų veiklos aplinka reikalaujanti netradicinių veiklos organizavimo metodų; jaunimo organizacijų narių nepakankami gebėjimai (lyderystės, organizacijos vadybos, interesų atstovavimo); dalyje savivaldybių administracijų atstovai ir politikai skeptiški jaunimo organizacijų atžvilgiu; SJOT sąstingis, nevysto kompetencijų, stokojama paskatų atsinaujinimui; savivaldybėse sudaromos skirtingos sąlygos jaunimo organizacijų veikimui ir jų palaikymas (metodinis, finansinis ir kt.) yra netolygus.

Raktiniai žodžiai: jaunimas, jaunimo įgalinimas, jaunimo NVO, vietos savivalda.

Jaunimo neformalusis ugdymas: matomas – nematomas mokymasis

Justina Garbauskaitė-Jakimovska,
Vilniaus universitetas, Ugdymo mokslų institutas,
justina.garbauskaite-jakimovska@fsf.vu.lt

Pranešimo mokslinė problema. Fendler (2019), nagrinėdama jaunų žmonių mokymąsi, pabrėžė, kad daug mokymosi, kuris yra nepripažįstamas, vyksta už formalių ugdymo programų ribų. Dirbantieji su jaunimu kasdienybėje taip pat mato, kad jauni žmonės keičiasi, mokosi ir tam nėra būtinos iš anksto suplanuotos programos su užfiksuotais ugdymo tikslais ar veiklomis. Tarptautinės jaunimo veiklos sujungia ir suplanuotas, struktūruotas mokymosi programas, ir savaiminį mokymąsi. Visgi matuojant tarptautinių jaunimo programų mokymosi rezultatus ar poveikį įprastai yra susitelkiama į tuos su programa ir tema susijusius aspektus, kurie buvo numatyti iš anksto. Tačiau vis dažniau pripažįstama, kad nemažai tarptautiniuose projektuose įvykstančio mokymosi yra nesuplanuotas, nenumatytas ir dėl to dažnai nepamatytas.

Pranešimo tikslas – analizuoti tarptautinėse jaunimo neformaliojo ugdymo veiklose vykstantį mokymąsi: kokie veiksniai daro įtaką mokymuisi; kur ir kaip įvyksta nematomas, neįsisąmonintas, nesusijęs su pirminėmis temomis mokymasis.

Tyrimo metodologija. Tyrimas paremtas post-kokybine galvojimo su teorija (ang. thinking with theory) (Jackson ir Mazzei, 2012) strategija. 2019-2022 metais atlikti individualūs giluminiai interviu ir fokus grupių interviu su besimokančiais yra analizuojami skaitant su post-struktūralistiniais konceptais – asambliažas, afektas, sąmoningumas, mokymasis plaukti ir kt.

Tyrimo rezultatai/įžvalgos. Neformalusis ugdymas apima nemažai besimokančiajam nematomų elementų – nuo taikomų metodų iki mažų detalių, esančių mokymosi aplinkose bei santykiuose. Neformaliajame ugdyme įprastai remiamasi mokymosi iš patirties principais, dėl kurių ugdančios veiklos peržengia kognityvinį lygmenį, telkiasi į vertybių ugdymą, elgesio ar mąstymo keitimą. Inna Semetsky pažymi, kad „nesąmoningas mokymosi komponentas šiuo metu laikomas reikšmingu holistinių praktikų, apimančių švietimą ir žmogaus tobulėjimą, lygmeniu. <...> racionalios <...> sąmonės, kaip vienintelės mąstymo sudedamosios dalies, nepakanka, nes tai, kas dar „negalvota“, lygiai taip pat gali sukelti praktinių pasekmių žmogaus patirties lygmenyje. <...> Mus persmelkia afektai, kuriuos tiesiog jaučiame kūno lygmeniu.“ (Semetsky, 2012, p. 50) Tyrimo dalyvių naratyvuose daug dėmesio skiriama fiziniam buvimui, siejant jį su pozityviomis emocijomis. Dažnai minima nuošali erdvė, tačiau kitokie bruožai nėra įvardijami, tad svarbu paminėti, kad „ne erdvė kuria mokymąsi, o mokymasis kuria erdvę“ (Fendler, 2019, p. 15). Ne mažiau svarbus yra laiko aspektas – išbūti erdvėse tiek, kad jos taptų mokymosi erdvėmis, kitaip tariant, kad aktyvuotųsi mokymosi asambliažo tinklai. Tyrimo dalyvių minimas išvažiuoti – būti – sugrįžti erdvės atžvilgiu sukuria atsitraukimą nuo kasdienybės, laiko atžvilgiu tai reiškia sulėtėjusį, tačiau intensyvių įvykių laiką. Įvykių kupinoje erdvėje (eventful space) būti nereiškia statiškumo, veikiau reiškia dabarties pripažinimą, kuris vėliau aktualizuojasi į veiksmą – mokymąsi.

Raktiniai žodžiai: neformalusis ugdymas, sąmoningumas, laikas, erdvė.

Literatūra

- Fendler, R. (2019). Navigating the eventful space of learning: Mobilities, nomadism and other tactical maneuvers. Daktaro disertacija, Barselonos universitetas.
- Jackson, A. Y., Mazzei, L. A. (2012). Thinking With Theory. A New Analytic for Qualitative Inquiry. Kn. Thinking with Theory in Qualitative Research: Viewing Data Across Multiple Perspectives, Routledge.
- Semetsky, I. (2012). Living, learning, loving: Constructing a new ethics of integration in education, *Discourse. Studies in the Cultural Politics of Education*, 33(1), 47-59. DOI: 10.1080/01596306.2012.632163

Bėgimas iš mokyklos ne gelbsti gamtą, bet ją žaloja

Mykolas Simas Poškus, dr.,
Mykolo Romerio universitetas,
Psichologijos institutas,
mykolas_poskus@mruni.eu

Pranešimo mokslinė problema – Gamtos išsaugojimas ir taršos prevencija yra itin aktualios temos visame Pasulyje ir jauni žmonės, kurie paveldės mūsų planetą ir visa tai, kas jai nutikę lik šiol yra pagrįstai susirūpinę savo bei ateities kartų ateitimi. Deja, bet šis susirūpinimas retai yra produktyvus, užsiimama nedidelę įtaką turinčiais protestais ir demonstracijomis, blokuojami keliai, einama į gatves su šūkiiais, tačiau nėra siūlomi nei ekonomiškai, nei technologiškai įmanomi sprendimai. Protestuojama vien tam, kad būtų protestuojama. Tai jaunimui tarsi pramoga, o ne būdas teisėtomis priemonėmis siekti būtino tikslo.

Pranešimo tikslas – šiuo pranešimu siekiama pristatyti naujausius mokyklinio amžiaus vaikų aplinkosauginio pilietiškumo tyrimus, atliktus Lietuvos mokyklose ir pateikti rekomendacijas jaunimo ugdymui siekiant užauginti natūraliai aplinkai neabejingą ir gebančią efektyviai prie jos prisidėti kartą.

Tyrimo metodologija. Tyrime dalyvavo 236 vidurinės mokyklos mokinių patogioji imtis iš kelių Lietuvos mokyklų (55.9% mergaičių, 37.3% berniukų, 6.8 dalyvių pasirinko nenurodyti lyties). Tyrimo dalyviai atsakė į demografinius klausimus, užpildė objektyvių aplinkosaugos žinių klausimyną, taip pat aplinkosauginio pilietiškumo klausimyną bei kitus instrumentus, kurių rezultatai čia nėra pristatomi.

Tyrimo rezultatai/įžvalgos. Yra stokojama įrodymais grįsto aplinkosauginio pilietiškumo ugdymo vidurinėse mokyklose; Mokyklinio amžiaus vaikai yra itin motyvuoti rūpintis gamta, tačiau dėl objektyvių žinių stokos jų pastangos dažnai gilina tas pačias problemas, prieš kurias jie kovoja. Lietuvos mokyklinio amžiaus vaikų tyrimai atskleidė aibę politiškai motyvuotų, tačiau faktiškai klaidingų įsitinimų apie aplinkosaugą. Šie klaidingi įsitinimai yra skatinami ne tik populiariojoje bei socialinėje žiniasklaidoje, tačiau neretai ir mokymo įstaigose. Tai demonstruoja faktais grįsto aplinkosauginio pilietiškumo ugdymo stoką Lietuvoje bei globaliai. Tyrimą finansavo Lietuvos Mokslo Taryba (projekto Nr. S-MIP-21-60).

Raktiniai žodžiai (3-5): vidurinis lavinimas, aplinkosauginis pilietiškumas, gamtai draugiškas elgesys.

Jaunimo savanorystės įtampos įgyvendinant jaunimo savanoriškos tarnybos programą

Neringa Kurapkaitienė, dr.,
Mykolo Romerio universitetas,
neringa.kurapkaitiene@gmail.com

Pranešimo mokslinė problema. Jaunimo Savanoriškos Tarnybos (toliau JST) programa Lietuvoje veikia nuo 2018 metų ir kasmet pritraukia vis daugiau jaunų žmonių. Programa yra jaunimo neformaliojo ugdymo(si) (toliau JNU) priemonė ir siekia jaunuolių mokymosi savanorystėje. Jaunimo neformaliojo ugdymo(si) sąlygose grupė yra apibrėžiama kaip būtina mokymosi erdvė. JST programoje nėra tiksliai įvardintas grupės vaidmuo iš ko kyla klausimas – kiek JST programoje jaunuoliai sutinka kitus savanorius ir kaip jaunuoliai vertina santykį su bendraamžiais?

Pranešimo tikslas – pristatyti JST programos sąsajas su JNU ir aptarti kylančias įtampas.

Tyrimo metodologija. Tyrimo duomenys surinkti internetinės apklausos būdu. Tyrime dalyvavo 250 Jaunimo savanoriškos tarnybos programą 2020 m. II pusmetyje ir 2021 m. baigusią 14 – 29 metų jaunuolių. 2022 m. duomenys lyginami su 2019 m. analogiško tyrimo duomenimis.

Tyrimo rezultatai/išvagos. Pranešime bus pristatoma tik dalis visų tyrimo duomenų, sietinų su JNU principų įgyvendinimu, kadangi JST programa yra priskiriama JNU programoms. Didžioji dauguma 2019 ir 2022 metais tyrime dalyvavusių buvusių savanorių buvo linkę sutikti, kad tarp savanorių surado bendraminčių ir mokėsi iš kitų savanorių, o dalyvavimas savanorių grupės susitikimuose stiprino motyvaciją toliau savanoriauti. Taip pat dižioji dauguma buvo linkę sutikti, kad užsiėmimai savanorių grupėje ir pati grupė buvo svarbi savanorystės dalis, tačiau tik nedidelė dalis jaunuolių buvo linkę sutikti, kad savanorių grupės užsiėmimų metu vyko svarbesni dalykai nei savanorystėje. Lyginant 2019 ir 2022 metų tyrimo bangas, 11 proc. mažiau tiriamųjų nurodė, kad susirado bendraminčių, šis pokytis gali būti susijęs su padidėjusia konkurencija tarp savanorių, tačiau labiau tikėtina, kad tai lėmė nuotolinės veiklos ir dėl nuotolio retesnis savanorių grupės bendravimas bei sumažėję galimybės užmegzti atvirus ryšius.

Raktiniai žodžiai: jaunimas, savanorystė, Jaunimo savanoriška tarnyba, jaunimo neformalusis ugdymas.

Nematoma neuroįvairovės karta: tėvų auginančių autistiškus vaikus savidiagnostikos patirtys ir neurotapatybės (re)konstravimas

Daiva Bartušienė, dr.,

Vytauto Didžiojo universitetas,

Socialinių mokslų fakultetas, Sociologijos katedra,

dp.anthropology@gmail.com

Pranešimo mokslinė problema. Autizmo diagnozė vėlesniame amžiuje yra tiek pat svarbu, kaip ir vaikystėje, nes tai padeda asmeniui geriau suvokti save ir santykį su jį supančiu pasauliu (Regan, 2016). Tačiau dėl susiklosčiusių istorinių, sociokultūrinių ir politinių priežasčių, kurios lėmė savitą psichikos sveikatos politikos raidą Lietuvoje, tik 2015-aisiais metais buvo įteisinta suaugusiųjų asmenų autizmo diagnostikos praktika. Iki tol vyresniems nei 18 metų asmenims autizmo diagnozė nebuvo skiriama. Tačiau tai, kad Lietuvoje nebuvo diskutuojama apie neuroįvairovę ir neegzistavo suaugusiųjų diagnostikos mechanizmas nereiškia, kad visuomenėje iki 2015-ųjų metų nebuvo neuroįvairovei priklausančių asmenų. Ši visuomenės dalis egzistavo visada, tačiau ilgą laiką ji buvo psichikos sveikatos paraštėse, o žmonėms buvo priskiriamos klaidingos diagnozės (šizofrenija, maniakinė depresija, epilepsija ir kt.), jie buvo medikalizuojami arba izoliuojami psichiatrijos institucijose. Tai lėmė, kad Lietuvoje šiuo metu turime „nematomą“ suaugusiųjų autistiškų asmenų kartą, kurie vaikystėje nebuvo identifikuoti ir diagnozuoti. Dalis jų apie savo neuro-skirtingumus, pvz. autistiškumą, dėmesio koncentracijos sutrikimą, ar disleksiją sužinojo per savo vaikų diagnostikos procesą. Šia prasme, vaikų diagnozės nustatymo procesas tėvams padėjo ne tik atpažinti ir įvardinti vaikystėje/jaunystėje patirtas traumas bei iššūkius dėl savo kitoniškumo, pvz. socialiai nepriimtinos elgsenos, bet ir suprasti jų priežas-

tis. Tai ypač svarbu, nes padeda geriau suprasti, kokias pasekmes netinkama diagnostika praėityje turėjo vaikų ir jaunimo tapatybės konstravimui, kasdieniniam gyvenimui bei socialiniams santykiams.

Pranešimo tikslas – atskleisti tėvų auginančių autistiškus vaikus patirtis vaiko diagnozės nustatymo procese, kuris jiems tapo savidiagnozės priemone bei naujos neuro-tapatybės perkonstravimo įrankiu.

Tyrimo metodologija ir tyrimo rezultatai/įžvalgos:

šiam pranešime pristatomi kokybinio tyrimo metu surinkti duomenys, 14 pusiau struktūruotų interviu, kurie atskleidžia, kaip vaiko diagnozės nustatymo procesas jų tėvams/motinioms tampa naujos neurotapatybės perkonstravimo instrumentu ir tokiu būdu padeda save „išteisinti“ iš dešimtmečius trukusio nepasitikėjimo savimi, visuomenės smerkimo ir kaltinimo dėl netinkamo funkcionavimo joje.

Raktiniai žodžiai: neuroįvairovė, autizmas, autistiški suaugę asmenys, savidiagnostika.

Literatūra

Regan M. Theresa. (2016). Understanding Autism in Adults and Aging Adults. Improving Diagnosis and Quality of life. Indigo Publishing LLC. USA.

Patyčių patyrimo paauglystėje ryšys su traumine patirtimi ir stresu

Agnė Saročkaitė,

klinikinės psichologijos magistrantė,
Vilniaus universitetas,
agne.sarockaite@fsf.stud.vu.lt

Pranešimo mokslinė problema. Tyrimai atskleidžia, kad trauminės patirtys vaikystėje (emocinio, fizinio, seksualinio smurto patyrimas) susijusios su daugeliu kylančių kitų sunkumų ir keletas iš jų - patyčių (Finkelhor et al., 2011) ir streso patyrimas (Hyman et al., 2007). Šios problemos ypač aktualios Lietuvoje. 2021 metais kas dešimtas (10,5 proc.) nukentėjęs nuo smurto artimoje aplinkoje – nepilnametis (Lietuvos statistikos departamentas, 2022). Pasaulinės sveikatos organizacijos (PSO) duomenimis, Lietuvoje patyčių paplitimas yra daugiau nei dukart didesnis, lyginant su Europos vidurkiu (Inchley et al., 2020). Nepaisant to, tai analizuojančių tyrimų Lietuvoje trūksta, o tyrimų duomenys šia tema nėra vienareikšmiški.

Pranešimo tikslas - atskleisti trauminės patirties vaikystėje sąsajas su patyčių bei streso patyrimu paauglystėje.

Tyrimo metodologija. Analizuojami duomenys yra VU Raidos psichopatologijos tyrimų centro tyrėjų grupės 2020-2023 m. vykdomo mokslinių tyrimų projekto „Asmenybės sutrikimo požymių paauglystėje tyrimas: raiška, kaita ir jos veiksniai“ (vadovė doc. dr. Rasa Barauskienė) duomenų bazės dalis. Tyrime analizuojami 2020-2021 metais surinkti duomenys. Analizuojami 273 11–17 metų amžiaus tiriamųjų, iš kurių 155 merginos (56,8 proc.), pildžiusių klausimynus „popieriaus ir pieštuko“ metodu arba elektroninėje platformoje, rezultatai. Analizuojami duomenys gauti tyrimo dalyviams užpil-

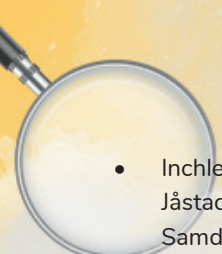
džius Vaikystės patirčių klausimyną (VPK), sutrumpintą Paauglio streso klausimyno versiją (ASQ-S), Daugiadimensinį bendraamžių viktimizacijos klausimyną (MPVS).

Tyrimo rezultatai/ižvalgos. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad trauminė vaikystės patirtis susijusi su dažnesniu patyčių patyrimu bei didesniu stresu paauglystėje. Stresas atlieka tarpinio kintamojo vaidmenį ir paaiškina dalį ryšio tarp trauminės vaikystės patirties ir patyčių patyrimo, o tai leidžia kelti prielaidą, jog streso valdymo ir efektyvių streso įveikos strategijų mokymas galėtų prisidėti prie pakartotinio smurto patyrimo prevencijos. Medijuojantis streso efektas tarp vaikystėje patirto smurto ir patyčių tirtas mažai, todėl tai tampa ateities tyrimų uždaviniu. Šio ir kitų aptartų tyrimų rezultatai rodo, kad egzistuoja daugybė kelių, jungiančių trauminį patyrimą ir patyčias, ir stresas potencialiai vienas iš jų.

Raktiniai žodžiai (3-5): trauminė vaikystės patirtis, patyčios, stresas.

Literatūra

- Finkelhor, D., Shattuck, A., Turner, H. A., Ormrod, R., & Hamby, S. L. (2011). Polyvictimization in Developmental Context. *Journal of Child and Adolescent Trauma*. <https://doi.org/10.1080/19361521.2011.610432>
- Hyman, S. M., Paliwal, P., & Sinha, R. (2007). Childhood Maltreatment, Perceived Stress, and Stress-37 Related Coping in Recently Abstinent Cocaine Dependent Adults. *Psychology of Addictive Behaviors*. <https://doi.org/10.1037/0893-164X.21.2.233>

-
- Inchley, J., Currie, D., Budisavljevic, S., Torsheim, T., Jåstad, A., Cosma, A., Kelly, C., Arnarsson, Á. M., & Samdal, O. (2020). Spotlight on adolescent health and well-being. Findings from the 2017/2018 Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) survey in Europe and Canada. International report. (Vol. 2).

- Lietuvos statistikos departamentas. (2022). Smurtas artimoje aplinkoje. Paimta iš <https://osp.stat.gov.lt/infografikas-smurtas-artimoje-aplinkoje>

Savanoriškos veiklos – priemonė didinanti NEET jaunuolių motyvaciją įsitraukti į visuomeninio gyvenimo veiklas

Ina Ribinskaitė,
VŠĮ „Edukacijos keliau“,
ina.ribinskaite@gmail.com

Pranešimo praktinė problema – atsižvelgiant į jaunimo įsidarbinimo lygį ir neaktyvumą visuomeninio gyvenimo veiklose, išryškėja kad NEET jaunuolių motyvacija įsitraukti ir dalyvauti visuomeninio gyvenimo veiklose yra labai maža. Todėl specialistams sumotyvuoti NEET jaunuolius tampa didelis iššūkis, nes dažnai visos pateiktos galimybės jaunuoliams neatrodo priimtinos arba jos reikalauja įgūdžių, kurių jie neturi.

Pranešimo tikslas – pristatyti savanoriškas veiklas, kaip motyvacinę iššūkiu paremtą priemonę, kuri gali padėti sumotyvuoti NEET jaunuolius įsitraukti į visuomeninio gyvenimo veiklas.

Pranešimo teiginiai – NEET jaunuoliai neretai neturi motyvacijos įsitraukti į darbo rinką ir kitas visuomeninio gyvenimo veiklas, nes jiems trūksta pasitikėjimo savimi arba reikalingų įgūdžių. NEET jaunuoliai jaučiasi nepilnaverčiais bei pažeidžiamais ir su kiekviena diena jų savivertė mažėja, o su ja kartu ir jų motyvacija pasiryžti pokyčiui. Taip atsiranda daug vidinių baimių ne tik įsitraukti bet ir bendrauti su kitais. Tokiu būdu „įsispraudžiama“ į savo sukurtus gyvenimo rėmus, kurie dažniausiai yra virtualioje erdvėje, o tai tampa kliūtimi tobulinant svarbius asmeninius gebėjimus. Suaktyvinimas įtraukimas į savanoriškas veiklas gali būti sėkminga priemonė sumotyvuoti jaunuolius įsitvirtinti į darbo rinką.

Pranešimo teiginius pagrindžiantys argumentai – savanoriškų veiklų platus pasirinkimas gali suteikti NEET jaunuoliams galimybę įgyti trūkstamų įgūdžių, jaustis visuomenės dalimi ir visapusiškai įsitraukti į visuomeninį gyvenimą. Savanoriškos veiklos suteikia galimybę ne tik atrasti bendraminčių, bet ir suvokti kokia sritis gali būti artima ir tai gali paskatinti NEET jaunimą įsidarbinti, persikvalifikuoti, įgyti profesiją ar atrasti mėgstamą laisvalaikio veiklą. Kad idėja apie įsitraukimą į savanoriškas veiklas būtų įdomi, ji yra pateikiama, kaip iššūkis kurį pasirinkus yra taikoma konkurencijos, kūrybiškumo, įsitraukimo ir taškų rinkimo elementai.

Raktiniai žodžiai: NEET jaunuoliai, savanoriškos veiklos, įsitraukimo ir motyvavimo metodai, kūrybiškumas.

Įtraukimas į atvejo vadybos procesą ankstyvojoje paauglystėje

Rūta Sungailienė,
Mykolo Romerio universitetas,
ruvaiciute@stud.mruni.eu

Jolanta Pivorienė, doc. dr.,
Mykolo Romerio universitetas,
jolantapiv@mruni.eu

Pranešimo mokslinė problema. Vaiko teisių apsaugos kontrolierė (2019, 2020) metinėse veiklos ataskaitose aptaria svarbą tinkamai garantuoti paauglių teisių įgyvendinimą, kadangi veikiant priešingai paauglio interesams, padidėja rizika nesusiformuoti svarbiausiems jo įgūdžiams, atsparumui neigiamiems aplinkos veiksniams, būsimam socialiniam ir ekonominiam vystymuisi. Tai ypač aktualu ankstyvojoje paauglystėje – jautriausioje paauglystės etape, kuomet vyksta spartūs biologiniai pokyčiai, patiriamas gana didelis stresas ir turimi, palyginti, maži įveikos gebėjimai (Žukauskienė, 2012). Menkas paauglių įsitraukimas dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose siejamas su galimų pasekmių baime (Ruškus et al., 2021), specialistų kompetencijų stoka (Vaiko teisių apsaugos kontrolierius, 2019), gėda, nepasitikėjimu ar galimybių išsakyti savo nuomonę, atitinkančių jų amžių ir galimybes, nesudarymu (Tamutienė, 2018).

Pranešimo tikslas – atskleisti ankstyvosios paauglystės etape esančių paauglių įtraukimo į atvejo vadybos procesą prielaidas.

Tyrimo metodologija. Kokybinis tyrimas, taikant interviu duomenų rinkimo metodą. Tyrime dalyvavo 15 atvejo vadybos procese dalyvaujančių specialistų, kurie buvo atrinkti netikimybinės tikslinės atrankos būdu. Duomenys analizuoti kokybinės turinio analizės metodu taikant

teorinį kodavimą, konstruojant kategorijas ir subkategorijas. Tyrimo metu laikytasi pagrindinių etikos principų.

Tyrimo rezultatai. Išanalizavus tyrimo metu gautus duomenis paaiškėjo, kad specialistai į atvejo vadybos procesą paauglius dažniau įtraukia atsižvelgdami į individualią šeimos situaciją. Daugumos nuomone, paauglių dalyvavimas yra svarbus ir neatsiejamas veiksnys pagalbos šeimai procese, tačiau interviu duomenys leidžia daryti prielaidą, kad tiriamųjų prioritetas – tėvų įtraukimas. Paaugliai menkai įtraukiami dėl išankstinių nuostatų, priemonių ir žinių, kaip megzti ryšį su ankstyvojo paauglio, stokos, ko pasėkoje, specialistai asmeniškai atsakomybę dėl paauglio įtraukimo dalyvauti, linksta perleisti vienas kito atžvilgiu.

Raktiniai žodžiai: atvejo vadybos procesas, ankstyvoji paauglystė, paauglio dalyvavimas ir įtraukimas

Literatūra:

- Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2019 metų veiklos ataskaita (2019). Prieiga per internetą: <http://vtaki.lt/lt/administracine-informacija/veiklos-ataskaitos>
- Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2020 metų veiklos ataskaita (2020). Prieiga per internetą: <http://vtaki.lt/lt/administracine-informacija/veiklos-ataskaitos>
- Ruškus, J., Chudabienė, J., Motiečienė, R., Naujanienė, R. (2021). Vaiko balso reikšmė vaiko ir šeimos gerovės politikos ir jos įgyvendinimo kontekste. *Socialinis darbas*, 27(1), 9-32.

- Tamutienė, I. (2018). Vaiko apsaugos veiksmingumo problemos Lietuvoje. *Viešoji politika ir administravimas*, 17(1), 24-37.
- Žukauskienė, R. (2012). *Raidos psichologija: integruotas požiūris*. Kaunas: Margi Raštai.

“Rainbow challenge” – saugumo Lietuvos mokyklose link

Rasa Katinaitė,
Artūras Rudomanskis,
Tolerantiško Jaunimo Asociacija,
rainbowchallenge@tja.lt

Problema. Įvairūs Lietuvoje atlikti tyrimai rodo, kad pažeidžiamoms socialinėms grupėms priklausantys moksleiviai (pvz.: turintys negalią, tautinių mažumų atstovai, LGBTQ+ moksleiviai) patiria daugiau patyčių savo ugdymosi įstaigose ir jose jaučiasi nesaugūs. Tolerantiško Jaunimo Asociacijos (TJA) atlikto nereprezentatyvaus tyrimo duomenimis (2021), didžioji dalis Lietuvos LGBTQ+ moksleivių teigia patiriantys homofobinę ar transfobinę diskriminaciją iš pedagogų (83 proc.) ir bendraamžių (70 proc.). Patirdami diskriminaciją ir vengdami neigiamo dėmesio, socialiai pažeidžiami moksleiviai bijo įsitraukti į jaunimo aktyvizmą ir atvirai kalbėti apie socialines problemas.

Šiuo pranešimu yra siekiama pristatyti naujai Lietuvoje pradėtą taikyti, bet, kitose šalyse sėkmingai veikiančią patyčių prevencijos programą „Rainbow Challenge“, paremtą moksleivių įgalinimo ir bendradarbiavimo principais, kurios tikslas yra įgalinti aktyvius moksleivius rūpintis savo ir bendraamžių saugumu mokykloje, įgyti ir dalintis žiniomis apie įvairias socialiai pažeidžiamas grupes ir palaikyti joms priklausančius bendraamžius, bei aptarti pagrindinius programos įgyvendinimo pasiekimus ir iššūkius. Programos įgyvendinimas Lietuvoje yra remiamas Aktyvių Piliečių Fondo ir Jaunimo Reikalų Agentūros.

Pagrindiniai pranešimo teiginiai. Pastebėta, kad nepaisant vyraujančios baimės dalintis savo asmeninėmis patirtimis ir sulaukti neigiamo dėmesio, Lietuvos mokyklose yra aktyvių 9-12 klasių moksleivių, jau pasiruošusių kalbėti apie tarpusavio įvairovę mokykloje ir prisidėti prie saugios mokyklos aplinkos kūrimo. Tačiau mokyklų administracija ir pedagogai neigia problemas bei yra linkę ignoruoti savo mokyklos mokinių įvairovę.

Pranešimo teiginių pagrindimas. Mokyklose dirbantys švietimo specialistai pripažįsta didėjančią mokinių etninę, religinę, galių ir sunkumų įvairovę, tačiau dažnai mokyklų atstovai teigia, kad jų mokykloje LGBTQ+ moksleiviai nesimoko, nepaisant to, kad mokykloje besimokantys moksleiviai susitikimų metu teigia priešingai, o pasiūlytas programas ir metodines priemones sutinka įgyvendinti tik išėmę informaciją apie LGBTQ+ moksleivius. Taip pat, pirmais programos įgyvendinimo metais pastebėta, kad Lietuvos mokyklos vis dar yra uždaros išorės organizacijoms, vengia įsitraukti į siūlomas naujas iniciatyvas, taip apsunkindami savo moksleivių galimybes tapti aktyviais įvairialypės visuomenės piliečiais (2022–2024 metų Lietuvos jaunimo politikos 2 tikslas). Šie pastebėjimai rodo, kad reikia nedelsiant spręsti mokyklų uždarumo problematiką ir suteikti moksleiviams galimybes be apribojimų įsitraukti į iniciatyvas, skirtas kurti saugesnę aplinką Lietuvos mokyklose.

Raktiniai žodžiai: patyčios, moksleiviai, socialiai pažeidžiami moksleiviai, LGBTQ+

Vaiko dalyvavimas sprendimų priėmimo globos proceso metu: „arba tu patogus, arba tavęs niekas neims“

Viktorija Sergejevaitė,

Vytauto Didžiojo universitetas,

Socialinių mokslų fakultetas, Socialinio darbo katedra /

Kauno miesto socialinių paslaugų centras,

viktorijasergejevaite@gmail.com

Pranešimo mokslinė problema. Nors mokslinėje literatūroje vaiko balso tema yra plačiai aptariama ir atlikti tyrimai rodo visapusišką naudą, kai vaikai yra įtraukiami į sprendimų priėmimą, tačiau praktikoje tai išlieka sunkiai įgyvendinama. Vaiko dalyvavimas, kai yra priimami sprendimai susiję su jo gyvenimu, yra komplikuoatas, nes susiduriama su dilema ar vaiko įtraukimas nesukels daugiau žalos nei suteiks naudos, tačiau dalyvavimas yra būtinas, kai norima užtikrinti, kad priimti sprendimai geriausiai atitinka vaiko interesus ir poreikius. Atliktų tyrimų rezultatai patvirtina, kad priimant sprendimus, susijusius su vaikų gyvenimu, nėra atsižvelgiama į jaunų žmonių perspektyvą. Taip pat sistema nereaguoja į jų poreikį būti informuotiems apie priemones, kurių bus imamasi ir pokyčius, kurie įvyks jų gyvenime. Jauniems žmonės trūksta informacijos, kas vyksta su jų gyvenimu, taip pat skiriamas ribotas laikas susitaikyti su pokyčiais, viskas įvyksta staiga.

Pranešimo tikslas. Šio tyrimo metu siekiama atskleisti jau suaugusių vaikų perspektyvą, kaip juos paveikė (ne) dalyvavimas sprendimų priėmimo globos proceso metu, kokių ilgalaikių pasekmių šis procesas turėjo jų vystymuisi, santykiams su žmonėmis.

Tyrimo metodologija. Buvo atliktas kokybinis tyrimas. Tyrimui atlikti buvo pasirinktas pusiau struktūruoto interviu metodas. Analizuojant duomenis jie buvo perkelti į

lentelę ir skirstomi į kategorijas ir subkategorijas. Tyrime dalyvavo šeši asmenys: du vaikinai, keturios merginos, užaugę globos sistemoje.

Tyrimo rezultatai/įžvalgos. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad tyrime dalyvavusieji neturėjo galimybės dalyvauti sprendimų priėmimo. Negalėjimas dalyvauti sprendimų priėmimo pasireiškėdavo svarbios informacijos slėpimu, iškraipymu ar melavimu vaikui. Paaiškėjo, jog tyrimo dalyviai neturėjo prieigos prie informacijos, kurią tuomet turėjo suaugusieji, globos formos ir gyvenamosios vietos pasikeitimas įvykdavo netikėtai, o tai sukeldavo neigiamas emocijas. Išanalizavus rezultatus pastebėta, kad dažnas gyvenamosios vietos ir globos formos keitimas turėjo neigiamų padarinių jaunuolių savirealizacijai ir savivertei. Apklaustųjų teigimu, norėdami išlaikyti stabilią gyvenamąją vietą, jie stengėsi pateisinti globėjų keliamus lūkesčius, vengdavo konfliktų, pakludavo nurodymams. Nuolatinis prisitaikymas lėmė, kad suaugusiems yra sudėtinga kurti ateities planus, suprasti savo poreikius. Taip pat atskleistos, tyrimo dalyvių „apibendrinto“ vaiko patirtys, kai dėl egzistuojančių stereotipų jie patirdavo diskriminaciją mokyklose. Dėl apibendrinto požiūrio į vaikus tyrimo dalyviai nesulaukdavo tinkamos pagalbos iš specialistų, į jų nuomonę bei parodymus nebuvo atsižvelgta rimtai.

Raktiniai žodžiai: vaiko balsas, vaiko dalyvavimas, globos procesas, vaiko patirtis, socialinis darbas.

Paskutiniai metai mokykloje kaip lemtingas gyvenimo etapas: slenkstis į „tikrą gyvenimą“, suaugusiojo kelią ir amžiaus ketvirčio krizę

Milda Pivoriūtė,

jaun. asistentė, Vilniaus universitetas,

milda.pivoriute@sociologai.lt

Pranešimo mokslinė (praktinė) problema. Jaunimo tyrimai rodo, kad šiandienos poindustrinėse šalyse jaunuoliai vis dažniau išgyvena amžiaus ketvirčio krizę, kuri susijusi su sudėtingesnėmis ir ilgesnėmis tapatumo, karjeros ar apskritai „gyvenimo paieškoms“ paieškomis. Kai kuriems jauniems žmonėms mokyklos baigimo tarpsnis būna ne tik slenkstis į „tikrą gyvenimą“, suaugusiojo kelią, bet ir į varginančias, kartais net dešimtmetį trunkančias savęs paieškas. Įkyrios abejonės, „nežinau, ko noriu“ kančia, blaškymasis tarp skirtingų pasirinkimų kai kurių į trečią dešimtmetį įžengusių kasdienybėje egzistuoja lyg nuolat lydintis, gyvenimą apsunkinantis, frustraciją ir nepasitenkinimą keliantis, atsipalaiduoti neleidžiantis bei įsijausti į gyvenimą trukdantis fonas.

Pranešimo tikslas. Atskleisti mokyklos vaidmenį amžiaus ketvirčio krizės formavimuisi.

Tyrimo metodologija. Remiamasi jaunų žmonių patirtimis – 167 studentų biografinių refleksijų apie jų amžiaus tarpsniui būdingus iššūkius bei sunkumus analizės rezultatais.

Tyrimo rezultatai/įžvalgos. Ženkli dalis studijų metais abejonės dėl jiems itin svarbaus egzistencinio klausimo „kas aš esu ir ko aš noriu?“ patiriančių studentų patelkdami savo autentiškas mokyklos patirtis analizavo įvairias Lietuvos švietimo sistemai būdingas ypatybes, kurios, kaip išsireiškė tyrimo dalyvė, „veda už rankytės į ketvirčio krizę“. Viena iš svarbiausių išryškėjusių ypaty-

bių – Lietuvoje vis dar gyvybinga „studijavimo vardan studijavimo“ kultūra, kai nežinodami, ką norėtų studijuoti, abiturientai pasidavę inercijai ar aplinkos spaudimui būtinai studijuoti vis tiek stoja, studijas pasirenka atsitiktinai, stoja į nepatinkančias specialybes, užuot pasiėmę atotrūkio metus, per kuriuos galėtų labiau susiprasti ir priimti sąmoningesnį sprendimą. Vėliau jaunuoliai susiduria su neapgalvoto sprendimo pasekmėmis – kenčia mokydami nepatinkančiose studijose ir dažnu atveju lieka tarsi įkalinti nepasitenkinimo būsenoje, nes ta pati kultūra skatina žmogų „pakentėti“, „pasibaigti studijas“.

Iš studentų pasakojimų susidarė įspūdis, kad toks elgesys jų aplinkoje buvo dažna, normali praktika, kaip vienas vaikas įvardijo – „seniai susiformavusi studijavimo vardan studijavimo kult(r)ūra“. Šią kultūrą, tyrimo dalyvių požiūriu, stipriai palaiko perdėta mokyklos bei tėvų orientacija į brandos egzaminus (ne į mokymosi procesą, o tik į rezultatą), aukštojo mokslo diplomo svarbos sureikšminimas, siaurai suprantamas profesinis orientavimas, negebėjimas suteikti „gyvenimiškų žinių ir įgūdžių“, paruošti „tikram gyvenimui“, atitrūkimas nuo „pasaulio tendencijų“, negebėjimas prisitaikyti prie „pasikeitusios realybės“. Taip pat, jų nuomone, mokykloje per mažai dėmesio skiriama užsiėmimams, kurie lavintų kūrybiškumą, vaizduotę, kritinį mąstymą, skatintų kelti egzistencinius klausimus ir ieškoti atsakymų, formuoti savo pasaulėžiūrą, padėtų suprasti žmonių elgesį, visuomenės veikimo principus. Šie dalykai yra stipriai susiję su tuo, kaip vėliau gyvenime žmogui sekasi ne tik atsakyti į įvairius egzistencinius klausimus, kurti bei palaikyti tarpasmeninius ryšius, bet ir tvarkytis su kasdienio gyvenimo sunkumais. Mokykla, užuot padėjusi jaunam žmogui

pamatyti įvairias ateities perspektyvas, skatinusi drąsiai ieškoti, kurti bei įgyvendinti savęs ir savo gyvenimo viziją, kaip apibūdino kita studentė, „paleidžia su infantilia laikysena gyvenimo atžvilgiu ir siauru akiračiu“. Būdamas tokios laikysenos ir akiračio, mažai patirties turintis, savęs gerai nepažįstantis bei „nudrąsintas“ žmogus yra labiau pažeidžiamas, neatsparus aplinkos įtakoms, todėl lengvai blaškomas, tad ir atsakyti į klausimą „kas aš esu ir ko aš noriu“ tampa sudėtingiau.

Raktiniai žodžiai: amžiaus ketvirčio krizė, tapatumo paieškos, švietimo sistema.

COVID-19 pandemijos poveikis jaunimui Baltijos Šalyse

Laima Okunevičiūtė Neverauskienė, prof. dr.,
Lietuvos socialinių mokslų centras /
Vilniaus Gedimino technikos universitetas,
laima.okuneviciute@dsti.lt

Liutauras Labanauskas, dr.,
Lietuvos socialinių mokslų centras,
liutauras.labanauskas@gmail.com

Pranešimo tikslas – išanalizuoti COVID-19 pandemijos poveikį jaunimui Baltijos šalyse.

Tyrimo metodologija: mokslinės literatūros ir atliktų tyrimų analizė, kiekybiniai metodai, pirminių ir antrinių duomenų analizė, lyginamoji analizė.

Tyrimo rezultatai. Pandemija sutrikdė visų visuomenės grupių gyvenimą. Pastebėta, kad jaunimui pandemijos ekonominiai bei socialiniai padariniai – tiek trumpalaikės, tiek ilgalaikės pasekmės tampa vis aiškesnės: fizinio bendravimo, aktyvumo ir užimtumo apribojimai bei laikas, praleistas internete. Fizinis mokyklų ir apskritai švietimo įstaigų uždarymas ne tik sutrikdė socialinį jaunimo gyvenimą, bet ir lėmė tai, kad psichologinės ir emocinės problemos buvo mažiau pastebimos, nes jos dažnai nustatomos ir sprendžiamos ugdymo įstaigose. Mokyklų ir universitetų uždarymas taip pat sutrikdė mokymąsi ir žinių bei įgūdžių įgijimą, o tai gali turėti ilgalaikį poveikį jaunų žmonių padėčiai darbo rinkoje. Darbo praradimas buvo vienas iš esminių padarinių jaunimui pandemijos metu.

Šiuo pranešimu siekiama apžvelgti atliktus tyrimus Baltijos šalyse, remiantis informacija, surinkta iš įvairių šaltinių, tokių kaip Youth Wiki ataskaita apie jaunimo psichinę sveikatą bei Baltijos šalyse atliktų tyrimų gautais rezultatais, taip pat kitų organizacijų paskelbtų tyrimų ir vertinimų duomenimis, atskleisti pandemijos socialines ekonomines pasekmes jaunimo tikslinei grupei. Ši ir kita naujausia informacija apie jaunimo situaciją Lietuvoje pateikiama Youth Wiki internetinėje platformoje Youth Wiki. Plačiau susipažinti su pagrindiniais rezultatais ir daugiau informacijos galite surasti Youth Wiki internetinėje platformoje: <https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/en/youthwiki>

Youth Wiki

(remiantis Youth Wiki rezultatais)

Raktiniai žodžiai: jaunimas, poveikis, integracija, COVID-19.

Jaunimo perėjimo iš švietimo sistemos į darbo rinką iššūkiai Lietuvoje

Prof. dr. Laima Okunevičiūtė Neverauskienė,
 dr. Arūnas Pocius,
 doc. dr. Rūta Brazienė,
 Lietuvos socialinių mokslų centras,
laima.okuneviciute@dsti.lt;
arunas.pocius@dsti.lt;
ruta.braziene@dsit.lt

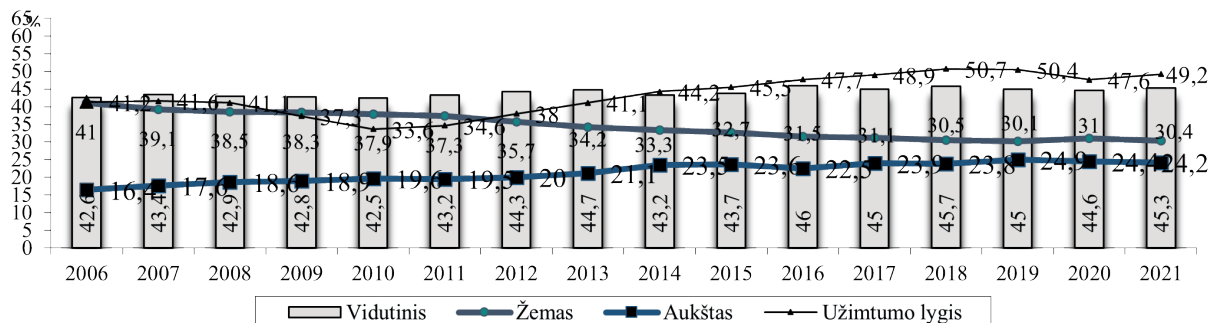
Tyrimo metodologija: mokslinės literatūros, strateginių ir teisinių dokumentų bei antrinė statistinių duomenų analizė.

Tyrimo rezultatai. Bendrą jaunimo išsilavinimo gerėjimą šalies mastu atspindi žemiau pateikta diagrama. Per 2006-2021 m. laikotarpį gerokai padidėjo aukšto išsilavinimo lygio jaunimo, o sumažėjo žemo (1 pav.). Kiek padidėjo ir jaunimo su vidutiniu išsilavinimu dalis. Nors aukštesnis išsilavinimas paprastai pagerina jaunimo gyvenimiškų galimybių realizavimą, tačiau aukštojo mokslo diplomo gavimas dar neužtikrina geresnių absolventų įsidarbinimo galimybių. Tai priklauso nuo darbo pasiūlos ir paklausos suderinimo konkretaus jauno žmonių kvalifikacinių gebėjimų, individualių savybių ir pan.

Pranešimo mokslinė problema. Jaunimo gyvenimiškų galimybių realizavimas priklauso nuo tikslinės grupės sėkmingo dalyvavimo švietimo sistemoje ir darbo rinkoje. Tačiau Lietuvoje itin trūksta sisteminio požiūrio į jaunimo perėjimą iš švietimo sistemos į darbo rinką. Pranešime remiamės kai kuriais mokslo projekto „Jaunimo gyvenimiškų galimybių diferenciacijos socioekonominiai veiksniai Lietuvoje“ (Nr. S-MIP-22-42, finansuojamo LMT) rezultatais.

Raktiniai žodžiai (3-5): jaunimas, perėjimas, darbo rinka, švietimas, aktyvumas

Pranešimo tikslas – atskleisti jaunimo perėjimo iš švietimo sistemos į darbo rinką galimybes Lietuvoje.

1 pav. Šalies 16-29 metų jaunimo struktūros raida pagal išsilavinimo lygį* palyginti su užimtumu Statistikos departamento duomenimis (proc.)

Pastaba*: Žemas išsilavinimas –ISCED 0, 1, 2 lygiai; Vidutinis išsilavinimas –ISCED 3, 4 lygiai; Aukštas išsilavinimas – iki 2013 m. – ISCED 5, 6; nuo 2014 m. – ISCED 5, 6, 7, 8 lygiai.

Vertybių (re)produkcijos trajektorijos pirmojoje posovietinėje kartoje

Laura Daukšaitė,
Vilniaus Universitetas,
laura.dauksaite@fsf.stud.vu.lt

Pranešimo mokslinė problema – kaip makro ir mikro veiksniai veikia vertybines (re)produkcijos trajektorijas pirmojoje posovietinėje kartoje?

Pranešimo tikslas – paaiškinti kaip makro ir mikro veiksniai daro įtaką vertybių (re)produkcijos trajektorijoms pirmojoje pokomunistinėje kartoje.

Tyrimo metodologija – Šiame tyrime pateiksiu Pasaulio ir Europos vertybių tyrimo 2017–2021 m. duomenis apie pirmosios posovietinės kartos (gim. 1991–2000 m.) Lietuvoje vertybines trajektorijas, lygindama jas su paskutinės sovietmečio kartos (gim. 1961–1970 m.) bei (demokratinio) perėjimo/tranzitinių kartų vertybinėmis trajektorijomis (gim. 1971–1980 m. ir 1981–1990 m.). Tyrime naudojama aprašomoji statistika, interviu ir mokslinės literatūros analizė.

Tyrimo rezultatai/įžvalgos – Posovietinės kartos vertybinėse trajektorijose atsispindi ne tik postmaterialių ir sekuliarių vertybių laipsniškas įsitvirtinimas, bet ir paraleliai išliekančios materialios vertybės. Materialių vertybių išlikimas posovietinėje kartoje siejamas su nestabilia ekonomine situacija šalyje šiai kartai augant ir socializuojantis, taip pat su neigiamomis patirtimis įsiliejant į darbo rinką bei naujomis rizikomis ir nestabilumu vėlyvosios modernybės sąlygomis.

Raktiniai žodžiai: pirmoji posovietinė karta, vertybių kaita.

Europoje gyvenančių LGBTQ+ asmenų internalizuotas heteroseksizmas: sisteminė literatūros apžvalga

Rasa Katinaitė,
dr. Kristina Žardeckaitė - Matulaitienė,
Vytauto Didžiojo universitetas,
rasa.katinaite@vdu.lt

Pranešimo problema. Internalizuotas heteroseksizmas (IH) – tai iš visuomenės perimta neigiama LGBTQ+ asmenų nuostata į save ir savo seksualinę orientaciją (Kimmel, 2004), trukdanti jauniems žmonėms įveikti raidos uždavinius ir priimti save bei savo tapatumą (Vosylis, 2017). Šiaurės Amerikoje atliktuose tyrimuose yra pastebimos neginčijamos IH sąsajos su suprastėjusia LGBTQ+ asmenų psichikos sveikata bei tarpasmeninių santykių problemomis (Berg et al., 2016). Tačiau IH pasireiškimas priklauso nuo konkrečios kultūros ir laikmečio, taigi svarbu patikrinti ar Europos LGBTQ+ asmenų tyrimuose yra pastebimi tokie patys psichosocialiniai IH koreliatai.

Šio **tyrimo tikslas** – susisteminti per paskutinius 10 metų Europoje atliktų tyrimų duomenis apie IH LGBTQ+ asmenų populiacijoje ir jo koreliatus bei išskirti dažniausiai nagrinėjamas temas.

Tyrimo metodologija. Į tyrimą buvo įtraukti empiriniai tyrimai, atlikti Europoje ir tyrinėjantys IH koreliatus pilnamečių LGBTQ+ asmenų imtyse. Remiantis PRISMA rekomendacijomis sisteminėms literatūros apžvalgoms, buvo atlikta struktūruota literatūros paieška 4 mokslo duombazėse: PsycArticles, Scopus, WebOfScience ir PubMed, kurios metu buvo atrinktas 101 tyrimas, atitinkantis įtraukties kriterijus. Apžvelgti IH koreliatai buvo suskirstyti į šešias pagrindines temas – socialinius ir

psichologinius aspektus, religingumą, sveikatai rizikingą elgesį, nuostatas į save ir kitus bei demografines charakteristikas.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad stipriau išreikštas IH yra susijęs su nepalankiomis socialinėmis pasekmėmis, tokiomis, kaip savo seksualinės orientacijos slėpimu, subjektyviai suvokiamu socialinės paramos trūkumu, dažnesniu smurto bei diskriminacijos patyrimu, o taip pat neigiamomis nuostatomis į save ir kitus, suprastėjusia psichikos sveikata, padidėjusia savižudybės rizika ir atokesne gyvenamąja vieta. IH nebuvo susijusi su socioekonominė padėtimi ar probleminiu alkoholio ir narkotinių medžiagų vartojimu, o sąsaja tarp IH ir religingumo, rizikingo seksualinio elgesio, amžiaus ir seksualinės orientacijos buvo dviprasmiška. Tačiau dauguma apžvelgtų tyrimų buvo atlikti geresne LGBTQ+ asmenų teisių situacija pasižyminčiose šalyse bei LGBTQ+ aktyvistų ar bendruomenės narių imtyse, dėl to tolimesni tyrimai šalyse, pasižyminčiose prastesne LGBTQ+ teisių situacija bei imtyse LGBTQ+ asmenų, aktyviai nedalyvaujančių bendruomenės veiklose.

Raktiniai žodžiai: LGBTQ+, internalizuota homofobija, internalizuotas heteroseksizmas, sisteminė literatūros apžvalga

Literatūra:

- Berg, R. C., Munthe-Kaas, H. M., & Ross, M. W. (2016). Internalized Homonegativity: A Systematic Mapping Review of Empirical Research. *Journal of*

Homosexuality, 63(4), 541–558. <https://doi.org/10.1080/00918369.2015.1083788>

- Kimmel, D. C. (2004). Homophobia.
- Vosylis, R. (2017). *Psichologiniai tapsmo suaugu-*

sioju aspektai skirtinga socialinės brandos eiga pasižyminčių jaunuolių grupėse. (Daktaro disertacija). <https://repository.mruni.eu/handle/007/14647>

Pasiskiepijusių ir nepasiskiepijusių nuo Covid-19 jaunuolių neigiamų emocijų patyrimo pokyčiai aktyvaus skiepijimo periodu

Rimantas Vosylis, dr.,
Mykolo Romerio universitetas,
rimantasv@mruni.eu

Saulė Raižienė, prof. dr.,
Mykolo Romerio universitetas /
Vilniaus universitetas

Pranešimo mokslinė problema. SARS-COV-2 koronaviruso protrūkis palietė praktiškai viso pasaulio žmonių gyvenimus tiek tiesiogiai – milijonai žmonių susirgo COVID-19 liga, tiek netiesiogiai – nesergančiuosius veikė vyriausybės naudojamos priemonės siekiant sustabdyti viruso plėtrą. Minėtos priemonės, nors ir padėjusios valdyti viruso plėtrą, vis dėlto turėjo neigiamų ekonominių, socialinių ir psichologinių pasekmių (Ohannessian, 2021). Perėjimas prie nuotolinio darbo ir ugdymo, paslaugų, socialinių kontaktų ribojimai ir kitos pandemijos valdymo priemonės daugeliui sukėlė neigiamų padarinių emocinei gerovei. Vakcina nuo koronaviruso, mažinanti užsikrėtimo ar sunkios COVID-19 ligos formos ir mirties riziką, daugeliui suteikė galimybę grįžti į įprastą priešpandeminį gyvenimą. Tai turėjo pagerinti ir žmonių savijautą, nors tyrimų, nagrinėjančių vakcinacijos nuo COVID-19 psichologinius efektus, yra atlikta mažai.

Pranešimo tikslas. Šiame unikaliame tyrime nagrinėjami pasiskiepijusių ir nepasiskiepijusių nuo COVID-19 jaunuolių neigiamų emocijų patyrimo pokyčiai aktyvaus skiepijimo periodu.

Tyrimo metodologija. Tyrime naudojami trijų bangu trumpalaikio tęstinio tyrimo duomenys. Tyrimo imtis – 600 (52,3 % moterų; amžiaus $M=24,94$, $SD=3,03$) Lietuvos jaunuolių, darbinii ir edukaciniu statusu reprezen-

tuojančių 19–29 m. jaunimo populiaciją. Pirmasis tyrimo etapas vykdytas 2021 m. gegužę–birželį masinės vakcinacijos pradžioje. Antrajame etape 2021 m. rugsėjį–spalį dalyvavo 468 pradinės imties dalyviai, o trečiajame 2021 m. gruodį–2022 m. sausį – 411 dalyvis. Kiekviename etape dalyvių buvo prašoma nurodyti, ar jau yra pasiskiepiję (bent jau) pirmąja doze nuo koronaviruso ir užpildyti trumpąją DASS skalę, vertinančią neigiamų emocijų (depresijos, nerimo ir streso simptomų) patyrimą per pastaruosius du mėnesius.

Tyrimo rezultatai ir įžvalgos. Latentinių pokyčių analizė atskleidė šias tendencijas: jaunuolių, kurie pasiskiepijo iki 2021-ųjų vasaros, neigiamų emocijų patyrimas vasarą statistiškai reikšmingai sumažėjo, o nepasiskiepijusių – liko nepatikęs; jaunuolių, kurie iki 2021-ųjų rudens jau buvo pasiskiepiję, neigiamų emocijų patyrimas rudenį nekito, o nepasiskiepijusių – padidėjo; aptikti efektai buvo gana silpni. Tyrimas leidžia daryti išvadą, kad anksti pasiskiepijusiems jaunuoliams vakcinacija suteikė naudos psichologinės gerovės prasme, t. y. pasiskiepiję jautė mažiau nerimo, įtampos, depresijos. Visai nesiskiepiję – nukentėjo, t. y. aktyvaus vakcinavimo laikotarpiu neigiamų emocijų patyrė daugiau.

Raktiniai žodžiai: vakcinacija nuo COVID-19, neigiamų emocijų patyrimas, jaunimas, tęstinis tyrimas.

Literatūra.

Ohannessian, C. M. (2021). Introduction to the Special Issue: The Impact of the COVID-19 Pandemic on the Lives of Emerging Adults. *Emerging adulthood*, 9(5), 431-432.

Valstybės reakcija į nepilnamečių delinkventinį elgesį Lietuvoje: uždrausti, nubausti ar padėti?

Gintautas Sakalauskas, doc. dr.,
Vilniaus universitetas, Teisės fakultetas,
Baudžiamosios justicijos katedra /
Filosofijos fakultetas,
Sociologijos ir socialinio darbo institutas,
gintautas.sakalauskas@tf.vu.lt

Pranešimo mokslinė ir praktinė problema: Iš kriminologinių tyrimų seniai žinoma, kad nepilnamečių delinkvencija tam tikrame amžiaus tarpsnyje yra dažnas reiškinys, susijęs su intensyvios biologinės ir socialinės brandos procesais, dažniausiai savaime praeinantis pasiekus brandą. Tik labai nedidelė delinkventiniu elgesiu pasižymėjusių jaunuolių dalis nusikalsta intensyviai, dažniausiai tokį elgesį lemia sisteminės problemos artimiausioje aplinkoje. Valstybė, nustatydamą tam tikras jaunimo elgesio ribas orientuojasi į tam tikrus draudimus, apibrėžiamus konkrečiomis teisės pažeidimų sudėtimis (administracinių nusižengimų ar nusikalstamų veikų) ir numato tam tikras sankcijas. Tačiau ar šios sankcijos yra būtinos ir ar jos gali teigiama linkme kreipti teisę pažeidusių jaunuolių gyvenimus, jei šių pažeidimų veiksniai yra sisteminiai? Kitas svarbus klausimas – kiek selektyviai šios sankcijos yra taikomos ir ar jų taikymo procese atsižvelgiama į realius jaunuolių poreikius – kiek tai leidžia teisinė sistema ir joje veikiančių asmenų kompetencija?

Pranešimo tikslas – atskleisti valstybės reakcijos į nepilnamečių delinkvenciją Lietuvoje ypatumus, trūkumus ir galimas perspektyvas.

Tyrimo metodologija – teisės normų ir jų taikymo praktikos analizė, latentinės ir registruotos nepilnamečių delinkvencijos analizė.

Tyrimo rezultatai: sisteminė Lietuvoje galiojančių teisės normų analizė rodo, kad jos savo reakcijos į nepilnamečių delinkvenciją pobūdžiu pirmiausiai yra orientuotos į poelgius, o ne į poreikius. Dideli skirtumai tarp latentinės ir registruotos nepilnamečių delinkvencijos rodo neišvengiamą selektyvumą, o sprendimų priėmimo praktikos analizė – nepakankamą nepilnamečių delinkvenciją lemiančių veiksnių ir kompleksiško įvertinimą, kas lemia ir taikomų priemonių neveiksmingumą.

Pranešime daugiausiai dėmesio bus skiriama statistikos ir teisės normų sisteminei analizei, pateikiami praktiniai jų taikymo pavyzdžiai, brėžiamos galimos tolesnės valstybės reakcijos į nepilnamečių delinkvenciją sistemos Lietuvoje raidos gairės.

Raktiniai žodžiai: registruota ir latentinė nepilnamečių delinkvencija, nepilnamečių administracinė ir baudžiamoji atsakomybė, vaikų minimali ir vidutinė priežiūra.

Žiniasklaidos reakcija į nepilnamečių delinkvenciją: „Jurbarko atvejo“ skandalizavimas

Jolita Buzaitytė Kašalynienė, doc. dr.,
Vilniaus universitetas,
Sociologijos ir socialinio darbo institutas,
jolita.kasalyniene@fsf.vu.lt

Pranešimo mokslinė problema. Nepilnamečių delinkvencija, ypač jei ji susijusi su smurtu, dažnai iššaukia neadekvačią ir neproporcingą reakciją žiniasklaidoje ir jos sistemingas eskalavimas viešumoje ne tik iškreipia realų nepilnamečių delinkvencijos, jos sunkumo ir tendencijų vaizdą, bet sukuria didelį spaudimą profesionaliam veikimui, skatinant nepasitikėjimą juo ir siūlant savas, neva tinkamesnes, griežtas priemones. Šio skandalizavimo įtaka gali būti tokia didelė, kad gali trikdyti profesionalų veikimą, taip pat lemti skubotus politinius sprendimus, institucines pertvarkas ar iki galo neišdiskutuotus, blogai parengtus teisės aktų pakeitimus.

Vienas iš tokių plačiai nuskambėjusių buvo „Jurbarko atvejis“. Ikitėisminis tyrimas užtruko beveik pusę metų, teismo nuosprendžiai buvo skundžiami tris kartus, o aukščiausias teismas grąžino bylos nagrinėjimą į pradinį tašką. Visą tą laiką žiniasklaida „sekė“ ikitėisminio tyrimo, o vėliau bylos nagrinėjimo eigą bei mažiausius jos postūmius. Ryškesni įvykiai buvo palydinti iki 30 žiniasklaidos žinučių per dieną. Pasitelkiant šį atvejį pranešime bus analizuojama, kaip kyla ažiotažas žiniasklaidoje, kaip jis yra palaikomas ir skatinamas, kokios galimos tokio skandalizavimo priežastys.

Pranešimo tikslas – pasitelkus „Jurbarko atvejį“ aptarti nepilnamečių delinkvencijos skandalizavimo žiniasklaidoje priežastis ir pasekmes.

Tyrimo metodologija. Tyrimui pasirinktas atvejo analizės metodas. Išanalizuota beveik 300 su šiuo atveju susijusių žinučių pasirodžiusių žiniasklaidoje 2019–2022 metais. Taikyta mišri: kokybinė ir kiekybinė, duomenų rinkimo ir analizės strategija.

Tyrimo rezultatai/įžvalgos. Galima išskirti šiuos nepilnamečių delinkvencijos atvejo skandalizavimą skatinančius ir palaikančius veiksnius. 1) Neigiami jausmai, kurie kyla ir atvejo ypatumų: nusikaltimo auka yra kitas nepilnametis. Nusikaltimą padariusio nepilnamečio tėvai yra politikai, t. y. vieši asmenys. Aukos vaizdinys, kaip vienišo tėvo auginamos našlaitės, o persekiotojo, kaip turtingų politikų sūnaus, kelia visuomenės gailėsčio, pykčio, keršto troškimo jausmus, kita vertus palaikomi įtarimai, kad nusikaltimą padaręs jaunuolis nesulauks tinkamos bausmės dėl tėvų turimo statuso, tai prisideda prie gilių neteisybės ir nepasitikėjimo jausmų. 2) Į visuomenės „silpnųjų“ gynimą stoja visuomenėje žinomi žmonės: politikai ir influenceriai, kurie skelbia žinutes savo socialinių tinklų paskyrose, renka aukai pinigus, organizuoja peticiją ir jos pasirašymo akciją. Imasi ne tik aukos gynėjų, bet ir teisybės atstatymo bei visuomenės „kontrolės“ vaidmenų.

Raktiniai žodžiai: nepilnamečių delinkvencija, žiniasklaida, atvejo tyrimas.

Lietuvos gyventojų nuostatos ir reakcijos teisės pažeidimus padariusių jaunų žmonių atžvilgiu: tarp baudimo ir pagalbos

Vaidas Kalpokas, dokt.,

Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas,

Sociologijos ir socialinio darbo institutas,

vaidas.kalpokas@fsf.vu.lt

Pranešimo mokslinė problema. Visuomenėje vyraujančios nuostatos teisės pažeidimus padarančių nepilnamečių atžvilgiu turi įtakos ir tam kaip yra suvokiami galimi šios problemos (nepilnamečių delinkvencijos) sprendimo būdai. Tokios visuomenės nuostatos gali sukurti atitinkamus lūkesčius šioje srityje priimamiems politiniams sprendimams bei, bent iš dalies, atsispindėti joje veikiančių profesionalių pagalbos sistemų veiklos praktikoje. Todėl labai svarbu suprasti ne tik šių nuostatų pobūdį, bet ir tai, koks yra jų formavimosi emocinis bei kognityvinis pagrindas bei galimi socialiniai demografiniai veiksniai.

Pranešimo tikslas – atskleisti Lietuvos gyventojų nuostatas teisės pažeidimus padariusių jaunų žmonių atžvilgiu, galimus šių nuostatų formavimosi veiksnius bei jų sąsajas su siūlomais veikimo būdais.

Tyrimo metodologija – kiekybinis tyrimas, reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa, statistinė duomenų analizė.

Tyrimo rezultatai: tyrimo duomenų analizė parodė, kad Lietuvos gyventojų nuostatos bei reakcijos nepilnamečių delinkventų atžvilgiu nėra vienareikšmės: visuomenė pasidalijusi į dvi apylyges dalis. Vienoje pusėje matomos supratimu grindžiamos nuostatos bei į pagalbos poreikį orientuotos reakcijos, kitoje – atstūmimą atspindinčios ir griežtesnio baudimo lūkestį akcentuojančios nuostatos bei reakcijos. Analizuojant šių dvejopų nuostatų ir reakcijų formavimosi veiksnius atsiskleidžia svarbi tiek emocinio, tiek kognityvinio nuostatų komponentų reikšmė bei visuomenėje vyraujančiais stereotipais grindžiamo „neperklausto žinojimo“ įtaka.

Pranešime pristatomi daliniai 2021 m. Lietuvoje atliktos reprezentatyvios gyventojų apklausos, skirtos nustatyti gyventojų nuostatas bei reakcijas į nepilnamečius delinkventus, rezultatai.

Raktiniai žodžiai: nepilnamečių delinkvencija, visuomenės nuostatos, reakcija į delinkvenciją.

Pseudopripažinimas vietoje pripažinimo: Lietuvos profesionalių sistemų elgsens nepilnamečių delinkventų atžvilgiu

Birutė Švedaitė-Sakalauskė, doc. dr.,
Vilniaus universitetas,
Sociologijos ir socialinio darbo institutas,
birute.svedaite-sakalauske@fsf.vu.lt

Pranešimo mokslinė ir praktinė problema. Vakarų demokratijos valstybėse neabejojama, kad reaguojant į nepilnamečių netinkamą elgesį bei jų daromus teisės apžeidimus visų pirma turi būti galvojama apie pagalbą šiems jauniems žmonėms, jų ugdymą ir jų gerovę, o ne apie vien baudimą. Visgi ugdymo ir sankcijos sąsaja kelia įtampą ir iššūkius, juo labiau, kad reaguojant į nepilnamečių delinkvenciją privalu bendradarbiauti bent kelioms profesionalioms sistemoms, turinčios skirtingas veikimo logikas. Lietuvoje profesionalių sistemų (švietimo, pagalbos, teisėsaugos, sveikatos apsaugos) elgsena nepilnamečių delinkventų atžvilgiu iki šiol nebuvo tirta, o tai yra svarbu daryti siekiant ne tik žinoti aktualią situaciją, bet ir darbo su nepilnamečiais delinkventais tobulinimo.

Pranešimo tikslas – atskleisti aktualiai įgyvendinto Vilniaus universiteto mokslininkų tyrimo rezultatus apie Lietuvos profesionalių sistemų elgseną nepilnamečių delinkventų atžvilgiu.

Tyrimo metodologija – Kokybinis tyrimas, Grindžiamosios teorijos metodologija (A. Strauss ir J. Corbin versija)

Tyrimo rezultatai: Tyrimo pagalba rekonstruota, kad pagalbos, švietimo ir kontrolės sistemos Lietuvoje iš esmės taiko trijų rūšių strategijas, santykiyje su nepilnamečiais delinkventais: tai vadinamoji „pripažinimo“ strategija (atsiremiant į Axelio Honnetho pripažinimo moralės teo-

rijos kategorijas), „nepaisymo“ strategija bei „pseudopripažinimo“ strategija. Taikant „pripažinimo“ strategiją siekiama atliepti jaunuolio poreikius, suprasti jo situaciją ir surasti geriausius sprendimus jo ateičiai bei raidai. Tuo tarpu „nepaisymo“ strategija reiškia, kad profesionalai ignoruoja nepilnamečio interesus, ar netgi veikia jo nenaudai. „Pseudopripažinimo“ strategija reiškia, kad yra deklaruojamas nepilnamečių poreikių pripažinimas, visgi veiksmų ir pasekmių prasme – tai paslėptas šių interesų nepaisymas.

Pranešimo metu bus daugiausiai susitelkta į tai, kokios priežastys profesionalus verčia griebtis būtent „pseudopripažinimo“ strategijos, kokias pasekmes tai lemia ne tik delinkvencijoje esantiems nepilnamečiams, bet ir pačioms profesionalioms sistemoms. Bei kokių sąlygų reikia, kad profesionalai savo veiksmis nedidintų šių jaunų žmonių socialinės ekskluzijos, bet veiktų jų geriausių interesų naudai.

Raktiniai žodžiai (3-5): nepilnamečių delinkvencija, profesionalių sistemų elgsena, reakcija į delinkvenciją, strategijos.

Literatūra

- Strauss, A., Corbin J. (1996). Grounded Theory: Grundlagen Qualitativer Sozialforschung, Beltz Verlag.
- Honneth A., (2021). Kampf um Anerkennung. Zur moralischen Grammatik sozialer Konflikte. Suhrkamp Verlag.

Vilniaus
universitetas

Lietuvos
socialinių
mokslų
centras

Mykolas Romeris
universitetas

VYTAUTO
DIDŽIOJO
UNIVERSITETAS
M C M X X I I

